

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צא: צב.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה עו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

חדש, ושכלו הולך וגדול [א] בכל פעם, זהו בחי' ראוי'. כי ידיעת השכל הוא בחי' ראוי', שיוודע ומבין הדבר על בוריו כאלו רואה אותו בעיניו בראי' יפה, וכי"ש [ב] ותפקחה עיני שניהם ופרש"י ע"ש החכמה נאמר כמובא בדברי רבינו כ"פ [ג] ובכח הראות יש ב' בחי', כי מי שכח הראות שלו יפה יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין כח הראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות ולהסתכל בו יפה. כן בעבודת השי"י, יש מי שמוחו צה, ויכול להתפלל או ללמוד בלי עיון [ד]. ויש מי שצריך להעלות במחשבתו מקודם שידבר, ואם ידבר מקודם שיעלה במחשבתו, יהי' הדיבור בלא מחשבה, והוא בחי' אחר הדברים [ה]. וזהו בחי' מוחין דקמנות שהם בחי' דינים [ו]. ומוי ששכלו צה הוא כגדלות המוחין, והוא בחינות רחמים והסדים. כמאמר הכמינו ז"ל (ברכות לג) גדולה דעה שניתנה בין כ' שמות, שנאמר [ז] כי אל דעות ה'. ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם קיט) רחמיך רבים ה'. אך אי אפשר להתפלל בשכל צה, עד שישוב בתשובה שלימה על המאיו. כמו שכתוב (דברים ל) ומל ה' את לבבך, ותרגמו ויעדי ה' ית טפשות לבך. ובאיזה תשובה נאמר בתשובה מאחבה, שלא ישאר שום רושם כלל. כמאמר הו"ל (יומ' פו) שוכו בנים שובכים ארפא משובתם [ח] דקשה שובכים משמע דמעיקרא בלא שום רושם, וארפא משמע שישאר רושם, ומשמני כאן מאחבה כאן מיראה. כי מאחבה אין נשאר שום רושם, ויש לו שכל צה, ויכול להתפלל בלי עיון, ובכל יום ויום יכול להתחדש מוחו :

וזה פירוש הפסוק, ויהי אחר הדברים. פירוש אדם שהוא תמיד בשוה, שאינו יכול לבוא להתחדש המוחין. שהוא בקמנות המוחין, שהיא" בחי' אלקים דינין, שזהו בחי' אחר הדברים כנ"ל. והאלקים נסה, היינו לנסות ולהרים את בחי' המוחין דקמנות, שהם בחי' אלקים. זה זוכין ע"י בחי' אברהם שהוא בחי' אהבה. כי ע"י תשובה מאחבה, זוכין למוחין גדלות, שהם בחי' חסדים ורחמים כנ"ל. וזהו והאלקים נסה, את אברהם. שע"י בחי' אברהם מנסין ומרימין את המוחין דקמנות שהם בחי' אלקים, וזוכין למוחין דגדלות כנ"ל : וזה פירוש הוזהר הקדוש [ט] מסטרא דימינא מוחא הוורא. פירוש ממדת אהבה נעשה שכלו צה ככספ, הה"ד [י] זרע אברהם אהבי. כי המוח נקרא זרע אברהם אהבי, שהיא מדת אהבה, שממדה זאת בא לשכל צה כנ"ל : **עו** [יא] (זכרי' יד) ויהיה ה' למלך על כל הארץ. הדנה הכלל הוא, שכל מה שאנו עושים הן התפלה והן לימוד הוא כדי שיתגלה מלכותו יתברך. כי ההכל פה הוא בחי' ה'. והקול הוא בהמשכה הוא בחי' ו'. וכשלומד או מתפלל בדו"ר נתגלה בחי' ו"ה [תקנ"ו י' [ב]], וכשלומד הלכה באופן זה בורא עולם אחד.

עו עז ויתן עוז למלכו עה

מוהר"ן צב.

וכשלומד כל המסכתא, נעשה מטרוניתא, וההלכות הן עלמין דילה (בהקדמת התיקונים דף יד) כי אין מלך בלא עם [א]. וזה ויהיה ה' למלך על כל הארץ שנתגלה מלכותו: [ב] ומבואר למעיין שחסר כאן רובו ככול"ם, כי עיקר המכוון חסר מן הספר ולא זכיתי לעמוד כלל על דברים אלו] : **עח** [צא] (שמואל א' ב) ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו. הנה יש בזה בחי' משיח ורוח"ק ויהוד קב"ה ושכינתו ותהי'. כי תהלת הבריאה הי' כדי שיתגלה מדת מלכותו [צב]. ומחמת גודל הארתו לא היה באפשרי לקבל, והוכרח להתצמצם בתוך עולמות [צג]. וזה (תהלים קמה) מלכותך מלכות כל עולמים, היינו שמדת מלכות התלבש בתוך עולמות, כדי שנוכל לקבל. ואין מי שיקבל עול מלכותו, לכן יוצאות נפשות ישראל שיקבלו עול מלכותו, כי אין מלך בלא עם [צד]. ומאין יוצאות נפשות ישראל מעולם הדיבור. וזהו (ש"ה ה) נפשי יצאה בדברו, היינו שנפשות ישראל יוצאות מעולם הדבור. והדיבור הוא בחי' מלכות כמ"ש אליהו [צה] מלכות פה. ובחינות שכינה גם כן, כי שוכנת אתם תמיד בלי הפסק רגע כמ"ש (ויקרא יו) השוכן אתם בתוך מומאותם [צכ]. והוא בחי' [צכ] אם הבנינו. היינו כמו שהאם הולכת תמיד עם בניה, ואינה שוכחת אותם, כן הדיבור שהוא בחי' שכינה הולכת עם האדם תמיד. וזהו (ירמי' לא) כי מדי דברי בו זכור אזכרנו, היינו כמו שאמרנו, שהדיבור זוכרת אותו תמיד, והולכת עמו אפילו במקום המנופת. וזהו בחי' גלות השכינה, שהדיבור שהוא בחי' השכינה בגלות ונתאלם, כמ"ש (תהלים לט) נאלמתי דומיה. וזהו (תהלים נח) האמנם אלם צדק תדברון, היינו כי צדק זה מלכותא קדישא כנודע [צכ]. ומלכות הוא הדיבור כנ"ל, כשהוא בגלות הוא אלם. ולכן כמה שפגם יתקן, היינו ויודי דברים. כמ"ש (הושע יד) קחו עמכם דברים, שיתוודה תמיד בכל לבו נוכח פני אדני שרשו. וזהו בחי' יהוד קוב"ה ושכינתיה, כי מייחד הדיבור שהוא בחי' השכינה כנ"ל אל ה'. וזהו ג"כ שאמר הכתוב (ישעיה מ) ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"ל, היינו כשמייחד הדיבור עם ה' שהוא יהוד קוב"ה ושכינתיה כנ"ל, אזי ונגלה כבוד ה'. כבוד זו שכינה כנודע [צד]. היינו שנתגלה ונתגדל הארת השכינה שהוא בחי' מלכות. כי עכשיו נקמן אורה ונחלש כחה, כמ"ש בזוה"ק [צה] שהשכינה צווחת סמכוני באשישות וכו' כי חולת אהבה אני [צה], היינו אהבת ישראל, שאני שוכן אתם אפילו בתוך מומאותם. וזהו גלות השכינה. אבל כמו שאמרנו [צז] שיתקן פרוצוף מלכות וייחד הדיבור שהוא בחי' מלכות ובחי' שכינה עם ה', יתגלה ויתגדל אורה של פרוצוף מלכותו. וזהו (משלי יו) באור פני מלך חיים, היינו [צח] שיתן הארה בפרצוף מלכות יכול להיות, כי שואב חיים ממדת

תורה אור

בראשית ג (ו) ותפקחה עיני שניהם ויראו כי ערפם הם ותתפרו עלה תאנה וישעו לקח מגרות: בראשית וירא כב (א) ויהי אחר הקברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: שמואל א ב (ג) אל תרפו תדברו גבחה גבחה יצא עתק מפיכם כי אל דעות יקח ולא ולו נתכנו עללות: תהילים נב (ג) פה תתהלל בקרן הגבור חסד אל כל הימים:

תהילים קיש (קנו) רחמיך רבים ויהי כמשפטי מתי: דברים ז (ו) ואל יתה אלקיך את לבך ואת לבב דודיך לא תאבה את יתה אלקיך בכל לבך ויבטל נפשו למען תידי: ירמיהו ג (כב) שבו פנים שובכים ארפה משובתיכם הנני אמתו לך פי אפה יקח אלקיני: ישעיהו מא (ח) ואתה ישראל עשיתו לי עקב אשר בטרתיך ורע אברהם אהבי: תורה עז זכריה יד (ט) ונתנה יתה למלך על כל הארץ ביים הראה יתה ויהי אחר ושמו אחר:

תורה עח שמואל א ב (ו) ויהי יתנו קרבו (אברהם) עלו ואלקינו בשמים ירע יתה ידיו אפסי ארץ ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו: תהילים קמה (יג) מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור:

שיר השירים ו (ו) פתחי אני לדודי ודודי תפק עברי נפשי יצאה בדברו בשפתיה ולא מצאתיהו קראתיו ולא נגני: תהילים קיג (ט) מושבי עקרת הבית אם הננים שמתה תלליתי: ירמיה לא (ט) הבה יקר לי אפרים אם ילך שעשעים פי מדי דברי בו זכר אפרנו עוד על פן תבט מעי לו רתם ארמנו גם יתה: תהילים לט (ג) נאלמתי ודמתי תשיתי מטוב וכאבי נצפתי:

תהילים נח (ב) האננים אלם צדק תדברון מישירם תשששו בני אדם: הושע יד (ג) קחו עמכם דברים ושבו אל יתה אמרו אליו כל משא עון יקח טוב ונשלמה פרים שפתינו: איכה ב (ט) קומי וני בליל בלילה לראש אשמרות שפכי כפמי לבך נכה פני אדני שאי אליו כפרוך על נפש עוללך העטוסים ברעב בראש כל הוצות: ישעיה מ (ה) ונגלה כבוד יתה וראו כל בשר יתהו פי יתה דבר:

- 10 עיין יומא נז. ובמדבר רבה נשא פרשת ז' (פסקא ת)
- 11 * תהלים קיג
- 12 * פתח אליהו
- 13 לשה"ק איכה ב' יט
- 14 סוף פסוק הג"ל בהושע
- 15 גם בתורלד - שישבו, דפורי ומתורלו - שישבו
- 16 מתורלו - דבר
- 17 ציוני עה"ת ויגש עה"פ אנכי האל בית אל. הלכות הכסא לרבי אלעזר מגרמזיא - ריש הלכות הכבוד. ספר עבודת הקדש ח"ג פמ"ט. עמק המלך שער ה' פל"ג.
- 18 * בתיקון ו' מהי"א תיקונים אחרונים
- 19 שיר השירים ב' ה'
- 20 בתשכס - שע"י
- 21 בתשכס - שע"י

- 17 תורה עז בדפורי צילום 136 סוף טור א
- 18 תורה זו היא מלשון התברים כמבואר בסוף תורה קח ולא ידוע היכן ותי' נאמרה
- 19 דף כה:
- 20 רבינו בחי' וישב לל' ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת בלק כב ב'. ולעיל תורה טו את ז [דף כא]. ותורה יז [דף כב סוף ע"א] ותורה מט את א [דף נז]. ולקמן תורה קלה ותורה ריש
- 21 מוהר"ת בתקפא
- 22 גם בתורלד - ככלו, מתורלו - ככולו
- 23 תורה עח דפורי צילום 136 סוף ב
- 24 תורה זו היא מלשון התברים כמבואר לקמן בסוף תורה קח היא נאמרה בולאטיפאליע בראש השנה תקסא (שחל בשבת ויום ראשון) (ח"מ נט)
- 25 עיין בספר מבוא שערים להאר"ז"ל בתחילתו "כי אינו יכול להקרא מלך אלא לאחר בריאת העולם". ובספר למודי אצילות למהר"ז ד"ה הקדמה לספרא דנציעותא (דף לד במהדורת תרנו) "בתחילת רצונו ית' להיות שולטן ומלך". ועיין תורה ד' את ט' [דף ד. וריש תורה מט.
- 26 כמבואר בע"ה ריש שער הכללים ובתחילת אוצרות חיים
- 27 כנ"ל סוף תורה עז
- 28 בפתח אליהו

- * כעין לשון רבנו בתורה לה את א'
- * בראשית ג' ז'
- 2 תורה טו את ו', תורה טז, תורה טז, תורה טז סוף את ב', תורה כו את ו', סוף תורה נט, תורה עד, רכה, תורה מ' תנינא, עב תנינא, שיהות הר"ן רסא.
- 3 עיין תורה ז' תנינא את ח' שאצל הצדיק מיד שאומר קושיא גופל בדעתו התירוח ומיד כשאומר תירוח כנס המקיף הבל וגופל בדעתו עוד קושיא ואם לא ישתוק תורו חלילה בלא הפסק
- 4 בראשית כב א'
- 5 עיין עין חיים שער הכללים פרק יג ובשער כ' פ"א. ושער כב פ"א. שער הכוונות דרושי הציצית דרוש ה'. לעיל תורה כב [דף לא]. ותורה עד [דף צ.ז]
- 6 שמואל א - א ב ג'
- 7 בדפורי - ליבר, בתקפא ברגר - ליבר בתקפא - גיטין ואוצר - לבן בתורלד - לבן, בתורלו - ליבר, מתורלו - לבן
- 8 ירמיהו ג' כב
- 9 גם בדפורי ותורלד - להתחשו, ומתורלו - להתחזשות
- 10 גם בדפורי ותורלד - שחיא, ומתורלו - שחיא
- 11 תיקון ע' הג"ל בתחילת התורה
- 12 ישעיהו מא ה'

מאמר ויהי אחר הדברים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

לשון החברים / 1

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בתורה זו מבאר רבינו מדת הבטחון שהיא שלימות האמונה דהיינו כשהאמונה כל כך בחזק עד שכל הסתכלותו ותקוותו למילוי כל חסרון היא רק אליו ית' ובטוח בו ית' כתינוק בחיק אמו שמאמין שהיא כל יכול ובכל רגע חושבת כיצד למלא חסרונו, בלא שום דאגה כלל. ומתבאר שמדרגות האמונה תלוי בהשגת האמת (עין תורה ז' צדק כד אתחבר בה אמת נעשית אמונה) שתלוי בהגדלת השכל וזיכוך המידות. וכפי צחות שכלו זוכה לראות בעיני שכלו את הש"י, בלא מאמץ כלל לכווין. עוד מבאר שכפי ההסתכלות כן עושה כלי לשפע המוכן לרדת לו תמיד, שירד בעתו הטוב לו.

ליקוטי הלכות

או"ח משא ומתן הלכה ד'
יו"ד ריבית הלכה ג' אות א' בטחון עושה כלי

שיחות השייך לתורה זו

תורה ע"ו שבליקוטי-מוהר"ן חלק א', אף אמנם שהתורה הזאת היא מלשון החברים שלא נכתבה יפה כלל, אף-על-פי-כן המדקדק ומעיין בה, ימצא גם שם הקדמות וחידושים נפלאים, כי כל דיבור ודיבור שיצא מפי רבינו זכרונו-לברכה עמוק ונורא מאוד: (ליקו"ה משא ומתן ד' א', מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ט"ו).

הקדמה

רבינו מבאר בתורה זו כיצד הצדיק האמת מקיים שווייתו ה' לנגדי תמיד בכל רגע תמיד, וכיצד השווייתי שלו הוא בבחי' ראייה ממש, כי ע"י ששכלו צח ע"י עיני שכלו כל כך זכים עד שבלא שום מאמץ ובלא לעיון רואה למרחקים (דהיינו את הקב"ה שהוא רחוק כמ"ש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, כי עינים על שם החכמה נאמר וחכמה נקראת רחוק כמבואר בתורה לה וכמבואר בתורה פג תנינא) וראייה כזו היא בחי' שלימות האמונה, דהיינו בטחון שמרגיש תמיד אצל הש"י כגמול עלי אמו, בלא שום דאגה כלל. ולזה צריך תשובה מאהבה שמוחקת לגמרי את כל העבירות עד שלא נשאר שום רושם כלל, ואזי שכלו צח בלא שום מפריע. עוד צריך לזה להגדיל את שכלו, דהיינו להתרגל להסתכלות בעיני שכלו לבד על כל דבר, וזה ע"י שיודע את סוד ההתחדשות, שהוא בחי' ביטולה של תורה היא קיומה. ולתשובה מאהבה וסוד ההתחדשות זוכים רק ע"י התקרבות לצדיקים. ומי שזוכה לשכל צח והסתכלות כנ"ל, זוכה להנהגת חסד ורחמים, אבל מי שאין שכלו צח הוא בחי' דינים, ולכן צריך להתאמץ כדי לראות למרחקים, דהיינו לקיים שווייתו ה' לנגדי כראוי, וכן בתורה ותפלה צריך מאמץ גדול לכוון מחשבתו. ובוזה יתבאר החילוק שבין כל הצדיקים לצדיק האמת, שאצלם רואים כוונה מיוחדת בעבודת ה', ואילו אצל הצדיק הגדול לא רואים כלום, שום קדושה מיוחדת, כי דייקא צדיק האמת כיוון שהוא תמיד בבחי' ראייה בלא עיון ובלא מאמץ, אין אצלו חילוק בין משא ומתן לתפלה, אבל צדיק אחר צריך עיון גדול ומאמץ כדי לכוון מחשבתו, לכן רואים עליו קדושה יתירה כלפי חוץ. ובתורה רמג רבנו מבאר זאת עפ"י משנה ידים פ"ג כל הספרים קדש ושיר השירים קדש קדשים, דהיינו אע"פ שמשלי וקהלת מלאים מוסר וחכמה ולעומת זה שיר השירים נדמה ללשון גס של קל שבקלים, אעפ"כ דייקא הוא הקדש קדשים, והכי נמי הצדיק האמת. וע"כ דייקא במשה רבינו חשדו באשת איש ולא בצדיקים גדולים אחרים.

אב תשס"ג כ' סיון תשע"ג הגה ותיקונים אב תשפ"ב

2 תורה זו היא לשון החברים כפי שמבואר בסוף תורה קח וכתב שם שאין הלשון מדוייק וכן מבואר בעוד כמה מקומות שלשון החברים אינו מדוייק כי לא ירד לעומק כוונת דברי רבנו כמו מוהר"ן, לכן קשה לדייק בתורה זו כי קשה לדעת היכן חסרון ההבנה הוא מצדידי והיכן מצד הכותב.

הבטחון

הרמב"ן בספרו אמונה ובטחון¹ כותב "לא כל המאמין בוטח אבל הבוטח בודאי מאמין". כי בטחון הוא פרי האמונה דהיינו שלימות האמונה.

כידוע אמונה מורכבת משתי בחי' אחת הביטול בחי' פתי מאמין לכל דבר, אבל כדי שתהיה אמונה קדושה צריך להאמין באמת, וזה הבחי' השניה. נמצא שיש ג' בחי' באמונה אחת כשמאמין לכל דבר ואזי מסתמא מאמין גם בשקר דהיינו עבודה זרה, ובחי' שניה הנקראת צדק שמאמין באמת אבל כיון שהאמת המאירה לו היא חלשה מקיים את המצוות רק מתוך הכרח בלא חשק ובלא חיות. וכשאמת מציאותו ית' ורוממותו והשגחתו ית' מאירה באור גדול אזי נקראת אמונה, ואז ככל שהאמת מאירה בחוזק יותר כך האמונה ביותר חיות ואזי מקיים רצונו ית' ביותר מסירות נפש, וכשהיא מאירה כל כך בחוזק עד שכל תקוותו לכל מילוי חסרון הוא רק ממנו ית' וכל הסתכלותו בתקווה רק אליו ית' ובטוח בו ית' בלא שום דאגת המחור זו מדרגת הבטחון.

נמצא ששלימות האמונה היא ע"י שהאמונה נעשית שכל הנקנה, דהיינו שירדה לבחי' כח ההחלטה וגמירות הדעת, ויצאה מכל אפשרות לשינוי, שזה מתכונות הנצח והוד² (שהם בחי' רגלין שמוליכים את השפע אל ההגשמה להיות מוכן להשפיע אותו למלכות. אבל לפני כן מבשלים את השפע³) ומחליטים אותו שלא יהיה ניתן לשינוי. בבחי' (וברים י' כה) וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום) ואז האמונה נקראת בטחון, דהיינו בכל מדרגת אמונה, כשהאמונה שבמדרגה זו, נעשית אצלו שכל הנקנה, שלא ניתן לשינוי, אזי היא נקראת בטחון של אותה מדרגה. לכן הכליות נקראות "בטוחות" (תהלים נא ח), כי כליות יועצות (ברכות סא.), ועיצה היא התמצית המעשית של החכמה, הנחלטת לפני שמייצע אותה לזולתו, והכי נמי הטפה היורדת מהמח נחלטת בכליות. וכמבואר בלק"ה⁴ זה לשונו שצריכין לבטוח בה' ואסור לחשוב מיום לחבירו. כי הבטחון הוא הבישול והגמר של השפע כמובא בדברי רבינו נ"י במאמר פתח ר' שמעון ואמר עת לעשות לה' וכו' (בתורה ס') שבטחני הדור הם כלי ההולדה, בחי' כליות שהם נקראין בטוחות, שעל ידי הבטחון נגמר ונתבשל השפע.⁵

¹ ספר האמונה והבטחון לרמב"ן פרק א – האמונה והבטחון הם שני ענינים שהאחד צריך לחבירו ואין חבירו צריך לו, שהאמונה קודמת לבטחון ומתקיימת בלב המאמין אע"פ שאין הבטחון עמה ואינה צריכה לו בקיומה ולפיכך אינה מורה עליו. אבל הבטחון הוא מורה עליה שאי אפשר לו להיות קודם לה ולא להתקיים בלעדיה. וכל הבוטח יקרא מאמין אך לא כל המאמין יקרא בוטח, כי האמונה כמו האילן והבטחון כמו הפרי.

² נצח והוד בכלליות הם הרגלים דהיינו כלי הולכה. אבל יש להם עוד תכונות ועוד כנויים כל כינוי מגלה תכונה אחרת. הם נקראים כליות יועצות זה כיוון שכמו הכליות יש כאן עוד כמו מסנן את ההרגשות על אופן ההשפעה שקיבל מהחג"ת לעצות מעשיות כדי שיהיו ראויים למקבל ונקראים ביעין דהיינו בחי' הלבשתו במשל או עיצה מעשית והגשמתו קצת כדי להשפיעו. וכן נקראים שחקים כי על ידם שוחק ומפרר הדברים להגישם מעט מעט לפי כח המקבל. ונקראים גם רגלין כידוע שנצח והוד ויסוד הם כלי ההשפעה, כי היסוד הוא ההתקשרות בעצמה, והנו"ה שנקראים רגלין הם נותנים את בחי' כח ההולכה של הדבר שרוצים להשפיע אל המקבל. ונקראים שפתים, ונקראים רגלי דאיניש ערבין ליה, שהכוונה לדיבור בשפתים בלבד והליכה ברגלין לבד, מכח ההרגל, ולא שהדעת מוליך, דהיינו שיש כאן רק כח ההליכה עצמה, בבחי' דיבור או מעשה. עוד הם נקראים למודי ה' עיין תורה כב. וכן נקראים ה' צבקות ואלקים צבאות כי צבא הוא היוצא החוצה לכבוש.

בדרך כלל נצח הוד קשורים ליסוד וכך בכל השפעה רוחנית היא נעשית ע"י נה"י והכוונה שהנצח הוא כח ההולכה של השפע דרך היסוד אל המקבל. וא"א להוליך את השפע אלא ע"י שתחילה אורזים אותו היטב בבחי' וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום. והגשמה והולכה של השפע אל המקבל דרך היסוד היא באופן שהנצח הוא בקו הימין הוא מדרגה מגושמת ומעשית יותר של החסד (שהוא כח ההשפעה בעצמו) והוא תכונת ההתגברות והעזות והיציאה מהגבול וניצוח המניעות שיש על ההשפעה הן מבחוץ והן מצד עצמו לנצח את המניעות שיש לו להקדיש מעצמו ומזמנו להשפיע לזולת. והוד הוא בקו השמאל דהיינו צד גבורה והצמצום אבל בבחי' כלי המעשה דהיינו שמודה למניעות ומצמצם קצת את ההשפעה וכן כלפי עצמו שמבטל עצמו כלפי המקבל ויורד אליו ומבטל זמנו ומודה שזה יותר חשוב מעסקיו.

³ מבשלים את השפע – להבין המושג בישול השפע – מבואר בספרים עיין משנת חב"ד חשון תש"ס ובטל אורות ח"א פ"ב אות ד' הענין הוא שהחכמה הוא הדבר שאותו צריך להשפיע והוא מתגלה בבינה כוולד המתגלה רק בבטן אמו והדעת מורידו למידות חסד וגבורה שמכוונת בת"ת כמה להשפיע ולמדוד את הדברים שיתאימו לכלי השומע אח"כ יורד לנצח והוד שהם כלי המעשה סוף הדבר וכבר נקראים כלי ההשפעה למלכות.

⁴ עיין ליקוטי הלכות יורה דעה הלכות נותן טעם לפגם הלכה א' (עפ"י תורה יט) וזה בחי' בטחון שצריכין לבטוח בה' ואסור לחשוב מיום לחבירו. כי הבטחון הוא הבישול והגמר של השפע כמובא בדברי רבינו נ"י במאמר פתח ר' שמעון ואמר עת לעשות לה' וכו' (בסי' ס') שבטחני הדור הם כלי ההולדה בחי' כליות שהם נקראין בטוחות שעל ידי הבטחון נגמר ונתבשל השפע. עוד עי"ש – וע"כ המן שעיקר ירידתו הי' בבחי' בטחון כידוע שהמן הוא בבחינת בטחון. וע"כ היו צריכין בטחון חזק מאד והיו אסורים להשחות כלל מיום לחבירו, ותיכף שהיו משהין אותו נתקלקל לגמרי כ"ש וירם תולעים ויבאש. וע"כ לא היה המן צריך בישול עוד כי נגמר כולו לגמרי ע"י הבטחון שהיה בשלימות אז כי הבטחון הוא בחי' בישול כנ"ל:

⁵ וזה בחי' בטחון כי אמונה היא חכמה גדולה שיודע למה ראוי לבטל את שכלו ולהאמין וככל שגם יודע זאת בדעת ומפנים זאת בכל מידותיו כן גדלה האמונה וכשהדבר ברור לו מאד ומוחלט אצלו לגמרי שא"א להזיזו בשום אופן זה שלימות האמונה נמצא ששלימות האמונה היא ע"י שהאמונה ירדה לבחי' כח ההחלטה וגמירות הדעת ויצאה מכל אפשרות לשינוי שזה מתכונות הנצח והוד ואז היא נקראת בטחון.

וצ"ע כיון שרבינו מגדיר את הבטחון כאן כהסתכלות שהיא בחי' חכמה, מזה הקשר לנו"ה. ונ"ל שבאמת ההסתכלות היא חכמה, אבל מה שנועל את ההסתכלות שלא תהיה לשום מקום אחר, ונעשה כל כך נעול שלא לפנות לשום כח אחר מלבדו ית' ולקיים עיני רק אליך ישברו, אזי ההסתכלות היא שכל הנקנה, וזו תכונת הנצח והוד כנ"ל.

ידוע ומבואר בספרים¹⁷ שהבטחון הוא בחי' כגמול עלי אמו, שבוטח בה שלא יחסר לו מה שצריך, ואין לו דאגה כלל. ורבינו שמבאר שבטחון בחי' הסתכלות להש"י תמיד, בחי' "עיני כל אליך ישברו", נראה שכוונתו לכלול את הגדר הנ"ל, בתוך עניין ההסתכלות. ומה שרבינו לא מזכיר חוסר דאגה, נראה כוונתו שע"י הסתכלות גם סרה הדאגה¹⁸. אבל חוסר דאגה בלא הסתכלות, אולי אדרבה יכול להביא לשכחה.

דהיינו שהבטחון מורכב משני דברים, דהיינו הסתכלות המביאה לחוסר דאגה. וכל אחד מהם נבחן במצב ההפכי של חבירו, כי ההסתכלות נבחנת דווקא כשיש סיכוי ע"י השתדלות למלא חסרונו, ואע"פ כן לא פונה אליה, אלא אל הש"י לבדו. אבל הדאגה נבחנת כשלא רואים שום סיכוי כלל למלא חסרונו אפילו בהשתדלות, ואע"פ כן לא דואג כלל.

עוד מבאר כאן רבנו שע"י הסתכלות אפשר לא רק לזכות לבטחון, אלא גם להמשיך את השפע שמצפה לו בזמן שלפי השגתו, כי ההסתכלות עושה גבול וכלי.

ומכלל דברי רבנו מבואר שעיקר עניין הסתכלות תלוי בשכל צח, שהיא ראייה בעיני השכל למרחוק, בלא שיצטרך למאמץ ועיון גדול, לפי זה משמע שעניין הבטחון בשלימות הוא מדרגה עצומה של גדולי הצדיקים.

ולמעשה, לכל אדם, מבואר בחי' מוהר"ן סימן תצט"ו וסימן תק"י¹⁹ שרבינו הרבה לשבח את ההנהגה שלא ישאיר אצלו ממון מיום לחבירו, (דהיינו חוסר דאגה הנ"ל) ואמר שצריכין להיות לזה בריה גדול, להיות חזק בהבטחון, ולעמד על עמדו, (דהיינו הסתכלות מוחלטת כנ"ל) כי אם שוגים בזה תנועה קלה בעלמא לא טוב. וכפי המובן מדבריו אז היה שהיה חפץ ומשתוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת למדרגת בטחון הנ"ל לבלי להניח שום ממון מיום לחברו:

צ"ע לאיזה שגיאה מתכוון רבנו שפוגמת בבטחון? ואולי כוונתו שלא קשה לעשות זאת למעשה, דהיינו לחלק כל ממנו לצדקה בלי להשאיר כלום מיום לחבירו, אבל צריך שיהיה בגלל בטחון, ולא ע"י שמפקיר עצמו, כי אם בדעתו אינו שלם לגמרי שוודאי רק הקב"ה יפרנסו כפי צרכו, אלא רק מפקיר עצמו שלא אכפת לו אם לא יתפרנס, דהיינו שיש גם צד בדעתו שהקב"ה לא יפרנסו, אין זה בטחון שלם.

ועיין חיי מוהר"ן אות תקא"ב שאמר טוב שיהיה לו מעמד פרנסה, כי במקום לחזק עצמו כ"פ בבטחון, יעשה עבודה אחרת, ואע"פ כן אמר העיקר הבטחון ואמר בזה הלשון "נאר בטחון".

גם עיין תורה רכה שמבאר עניין הבטחון עפ"י המבואר כאן, ומבאר שצדקה היא גדר אדם כמבואר בהקדמת הזוהר (יג): ג"ש "נעשה אדם" ו"האיש אשר עשיתי עמו", שרות אמרה לנעמי אני עשיתי את בועז לאיש ע"י שקבלתי ממנו צדקה. (הובא בתורה לו). ומעלת הצדקה תלויה במדת מדרגת הבטחון, נמצא שבמדרגת

¹⁷ עיין חובות הלבבות וז"ל: "מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו על פי יכולתו". עכ"ל. כלומר, בטחון בה' אינו בטחון כי בטוח שמשאלות לבו של האדם יתגשמו לטובה, אלא בטחון כי ה' עושה מה שלפי שיקול דעתו הוא מכוון לטובת האדם.

¹⁸ עיין לק"ה הרשאה ג' אות ב' – בטחון שלא ידאג ועיקרו בחי' יראה שלימה שנשמר מיראות נפולות. ועיין ספר המדות ערך בטחון אות ט' שע"י בטחון ניצול מדאגה. משמע שזה לא מגדרי הבטחון אלא תוצאה של בטחון וצ"ע.

¹⁹ חיי מוהר"ן אות תצט"ו (נו) פעם אחת ספר מענין הבטחון ואמר שיש צדיקים שאין מניחים אצלם ממון מיום לחברו, כמו שספריין מכמה צדיקים גדולים שהיו לפנינו, כגון הבעל שם טוב וזרנו לברכה, והצדיק הקדוש מורנו הרב אלימלך זכרנו לברכה, וכיוצא בהם שבכל יום ויום היו מפזרים כל הממון שהיה בידם ולא הניחו אצלם שום ממון מיום לחברו. ואמר שצריכין להיות לזה בריה גדול להיות חזק בהבטחון ולעמד על עמדו, כי אם שוגים בזה תנועה קלה בעלמא לא טוב. אבל יש מעלה גבוהה יתרה ביותר דהיינו שהצדיק האמתי יחזיק אצלו הממון, וזה קשה יותר. הינו כי עבודה זו גבוהה וכבדה ביותר, כי הוא זכרנו לברכה לא היה מתנהג הנהגה הנ"ל. ואמר כמה פעמים שזה קשה וכבד יותר הרבה. והוכיח וברר לעינינו שהאבות היו מחזיקים אצלם ממון. כי אברהם יצחק ויעקב היו כלם עשירים מפלגים. ויעקב אבינו כשבא לשכם קנה מיד חלקת השדה, והיכן היו לו מעות כל כך. וכן אברהם כשקנה מערת המכפלה וכן מבאר עוד מהפסוקים ומדרשים שהיה מנח אצלם מעות. ואמר שעבודה זו גבוהה וכבדה יותר אצל גדולי הצדיקים האמתיים המפלגים במעלה גבוהה ביותר:

²⁰ חיי מוהר"ן אות תק (נו) אבל הרבה לדבר עמנו משבח מעלת הנהגה הראשונה הנ"ל הינו לפזר המעות בכל יום לצדקה ועל הצטרכותו המכרה, ולא יניח כלל מיום לחברו. כי לאנשים פשוטים הרוצים לזכות לנפשם לאחזו בדרך הצדיקים, בודאי טוב לפניהם הנהגה הראשונה הנ"ל. הינו לבלי להניח אצלו הממון כלל מיום לחברו. והפליג בשבח מעלת הנהגה זו והאריך בשיחה זאת. וכפי המובן מדבריו אז היה שהיה חפץ ומשתוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת למדרגת בטחון הנ"ל לבלי להניח שום ממון מיום לחברו.

²¹ חיי מוהר"ן אות תקא (נח) מכבר אמר שחפץ מאד שיהיה לנו פרנסה. אף על פי שבטחון גם כן טוב מאד, אף על פי כן טוב מאד בשזוכין שיש לו מעמד פרנסה, כי במקום עבודת הבטחון במקום זה יעשה עבודה אחרת. כלומר כי אם לא יהיה לו מעמד פרנסה יהיה לו בלבול הדעת מהפרנסה ויצטרך בכל פעם לחזק עצמו במדת הבטחון, במקום זה יעסק בעבודה אחרת והתחזקות אחר בשאר עניני עבודת ה', והכן. ואף על פי כן אמר שהעקר הוא בטחון, ואמר בזה הלשון נאר בטחון:

הבטחון תלוי הגדר אדם, ומבאר שם שגם הדבור הוא גדר אדם בכל מדרגותיו מדבור של גוי עד נבואה ממש, תלוי במדרגת הבטחון, דהיינו בשכל שהוא בחי' עיני כל אליך ישברו ע"ש.

עד כאן הקדמה

✱

תורה עו י"ד

(בראשית כב) ויהי אחר הדברים האלה והאלקים טו נסה את אברהם :

בסוף התורה רבנו מפרש את הפסוק הזה לפי המבואר בתורה זו – דהיינו שאדם שהוא תמיד בשוה, שאינו יכול לבוא להתחדשות המחין. שהוא בקטנות המחין, שהוא בחינת אלקים, דינין, שזהו בחינת "אחר הדברים" כנ"ל. "והאלקים נסה", הינו לנסות ולהרים את בחינת המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים. זה זוכין, על ידי בחינת "אברהם", שהוא בחינת אהבה. כי על ידי תשובה מאהבה, זוכין למוחין דגדלות, שהם בחינת חסדים ורחמים כנ"ל. וזהו "והאלקים נסה, את אברהם". שעל ידי בחינת אברהם, מנסיין ומרימין את המחין דקטנות, שהם בחינת אלקים, וזוכין למוחין דגדלות.

פסוק זה הוא הפותח את פרשת עקדת יצחק, שהיא הנסיון האחרון/טו של אברהם אבינו, ובו השלים את מדתו מדת החסד/י

וזה פרוש הזהר הקדוש: 'מסטרא דימינא מחא חורא'. פרוש: ממדת אהבה נעשה שכלו צח ככסף, הדא הוא דכתיב: "זרע אברהם אוהבי". כי המח נקרא 'זרע אברהם אוהבי', שהיא מדת אהבה, שממדה זאת בא לשכל צח.

איתא בת"ז תיקון ע' דף קיח ע"א [י"ח/ט], מסטרא דימינא מוחא חורא ככספא פי' מצד

ימין המח הוא לבן ככסף הה"ד [ק] זרע אברהם אוהבי : הפרוש הפשוט הוא כי ימין רומז למדת החסד שהיא זרוע ימין, וגם הצבע הלבן רומז למדת החסד. ואברהם אבינו תיקן בשלימות את מדת החסד, לכן נקרא אוהבי, כי אהבה היא מדת החסד.

כדי לבאר כיצד זוכים לקיים שוויתי ה' לנגדי תמיד, תחילה מבאר רבינו כיצד היא הראייה הגשמית וממנה נלמד על הראייה השכלית. ומבאר רבנו שבראייה יש אור ישר היוצא מהעין אל הדבר ומכה בו ונעשה אור

^א תורה עו מתחיל בדפ"ד צילום 138 טור א

^א תורה זו היא מלשון החברים כמבואר לקמן בסוף תורה קח ובלק"ה מו"מ הלכה ד' ולא ידוע היכן ומתי נאמרה.

^ב מתרלו - והאלהים

^{טו} לפי דעת רוב המפרשים. ראה רמב"ם ורש"י ורע"ב ורבנו בחיי על אבות ה' ג'. ויש מונים (רבנו יונה) את העקדה תשיעי ואת קבורת שרה עשירי.

^י כך נראה לומר כיון שידוע שהשלים ותיקן מדת החסד בשלימות כמבואר בספר הבהיר המיוחס לרבי נחזיה בן הקנה אות קצא אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד שם במקומי. עכ"ל. (תימיה הרי חסד הוא שם תואר, ולא בריה. ואולי אה"נ זה אמרה מדת החסד שאין צורך לקרא לחסד חסד אלא אברהם). לכן מסתבר שבנסיון האחרון השלים את תיקון מדתו דהיינו החסד. וצ"ע הרי העקדה היא אכזריות ודין, הפך החסד, ונראה לומר שכל מדה הלשם שמים שבה נבחן דווקא בהפכה, כי יש מי שמחליט לקיים מדה מסויימת, ומקיים אותה כיון שהוא החליט, והמבחן אם עושה בגלל רצון ה', או רצון עצמו לקיים החלטתו, הוא אם במצוות ה' מוכן לעשות הפך מדתו. וכעין זה מבואר במכתב מאליהו מדוע יעקב אבינו שמדתו אמת היה צריך לשקר כדי לקבל את הברכות ע"ש. וכעין זה מבואר בוהר ששואל מדוע העקדה היא נסיון לאברהם ולא ליצחק ומתרץ שהנסיון היה לאברהם כדי לבלול בו את מדת הדין עם מדת החסד. ועיין זוהר וירא דף קיט: מאי טעמא והאלהים נסה את אברהם ולא כתיב נסה את יצחק. אלא את אברהם ודאי דבעי לאתפללא בדינא, דהא אברהם לא הוה ביה דינא פלל מקדמת דנא, והשתא אתפלל מני"א באש"א. ואברהם לא הוה שלים עד השתא דאתעטר למעבד דינא ולא תקנא ליה באתריה. וכל ימיו לא היה שלם עד עכשו שנבלל מני"ם עם א"ש וא"ש עם מני"ם, ומשום כך והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק, שהימין אברהם להפלה עם דין. ובשעשה את זה, נכנס א"ש עם מני"ם ונשלם זה עם זה. עכ"ל וביאר המתוק מדבש שעיקר הנסיון היה לאברהם שהיה צריך לעשות פעולת דין הפך טבעו.

^י ברפ"ם שלנו קט.

^{יט} תיקון ע' דף קט. – לקבליהו ארבע אחרנין מסטרא דמסאבו כנגד ד' מניי פנים שנקדושה, יס ד' פנים אחריים מלד הטומאה, פלחו חשוכין אנפין וכל הפנים מלדס הם חשוכים וחסולים, אבל גם כהם יס ד' גוונים, כי מסטרא דימינא בישא עופרת מלד החסד הרע שבימין דקליפה, פניו הם חשוכים בגוון עופרת שהיא פסולת הכסף, דמתרביין מליקה חורא שמתגלגלים מריבוי ליתה הלכנה שהיא פסולת המוח, אינן עינים ופניו הם עינים וגוונים, וכן ועיניו עיניו הם עינים ועינים, וגם וגופיה גופו עב וגם מלד הקליפה. אבל מסטרא דימינא מוחא אבל מלד החסד שבימין דקדושה שהיא עולם המוח, חורא ככספא הפנים הם לכניס עיניו הכסף, ועליו נרמז מש"כ ידע אברהם אוהבי שהוא היה מלד אהבה וחסד דקדושה.

^י ישעיהו מא ח'

חוזר אל העין. כידוע רבנו מבאר ענייני הטבע עפ"י המחקרים הקדמונים (הובאו בשבילי אמונה ד' א')/כ"א, ומבואר שם שנחלקו האם הראיה ע"י אור היוצא מהעין אל הדבר או שהוא אור היוצא מהדבר ובא אל העין. ורבנו מבאר כדעה שלישית שם שהוא על ידי אור היוצא אל הדבר ומכה בו וחוזר אל העין/כ"ב.

הנה בהסתכלות יש אור הישר ואור החוזר. דהתפשטות הראות הוא אור הישר. ובהגיע לראות דבר שחפץ הוא אור החוזר. כ"א מבאר מוהרנ"ת כי עיקר כח הראות, מחמת שכח הראות הולך ומתפשט ומכה בדבר הנראה [כ"ג], וחוזר הכח הראות מחמת ההכאה לעינים ונצטייר הדבר בעינים ואז העינים רואין את הדבר הנראה. כמבואר היטב כ"ה (לעיל בסי' י"ג אות ד' ע"ש)/כ"ו שם מבואר שאם הדבר רחוק, אזי קודם שמגיע כח הראות אל הדבר, הוא מתפזר באויר, ולכן לא מכה בדבר הנראה, ולא חוזר לעין. נמצא שיש בכח הראות בחי' אור הישר ואור החוזר. כי כח התפשטות הראות מעיניו להדבר הנראה, זהו בחי' אור הישר. והכאת הראות בדבר הנראה, שע"ז חוזר הדבר לעיניו ונצטייר בעיניו, שע"ז עיקר הראי' כנ"ל, זהו בחי' אור החוזר, שחוזר ושב הראות לעיניו כנ"ל: לקמן יבאר רבנו עפ"י המבואר בתורה סה שלעמים כיון שהדבר עובר מהר לא מספיק האור הישר להכות בו ולחזור לעין. נמצא מבואר שהראיה מורכבת משני כוחות כח ראיה היוצא מהעין שלא תלוי בכוונה, אלא תמיד רואה, ורק מחמת המרחק אפשר שהוא יתפזר ולא יראה (כמבואר בתורה יג). יש כח חוזר מה שמכה אור הישר בדבר וחוזר לעין וכח זה צריך כוונה כדי שיחזור ויצטייר בעין, לכן כשמעבירים איזה דבר מהר מול העין, אזי אע"פ שהעין רואה באור הישר,

כ"א **שבילי אמונה** (מהדור לעמברג תרכ"ג דף מה) – הנהיב הרביעי – השביל הראשון – העינים הם כלי חוש הראות והם משיגים למרחק יותר משאר החושים בעבור שטבעם הוא אשי. ונבחר מקומם להיות גבוה מן הגוף כדי שיביטו למרחק כאשר עושה הצופה. ונחלקו חכמי המחקר אם הכח הראות יוצא לחוץ ויפגע במוחש. או אם צורת המוחש נרשמת ונחקקת באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין. כי אפלאטון וגאלינוס סוברים כי ניצוץ הרוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש. והביאו ראיה לדבריה' ואמרו כי נמצאו אנשים מביטים מרחוק יותר מזולתם והסבה בזה הוא מפני רוח ניצוץ הרואה שהוא חזק במקצתם ולכן יתפשט ויוצא בחזק למרחק כמו שהולך החץ שיורה המורה בקשת חזקה למרחוק. וגם נמצא קצת אנשים שאינם יכולים להביט כי אם מקרוב וזה יהא מסבת חולשת כח ראותם ונמצאו אחרים הפכם שיביטו מרחוק לבד לא מקרוב וזה יגרם שרוח ראותם הוא עכור ועבה בצאתו ובהתפשטו ברחוק האויר מוככו והוא מזדקק ונעשה זך ובהיר. ואם הרוח לא יצא לחוץ אך צורת המוחש תבא אל העין מה טעם משתנים בהבטתם קצת מקצת'. וארסטוס וסיעתו סוברים כי צורת המוחש נרשמת ונחקקה באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין וסותרים אותם הראיות ואומרי' כי ודאי סבת השתנות בני אדם בהבטתם הוא מפני חזק הרואה וחולשתו. כי דבר ידוע הוא שהצורות הנחקקות באויר כל מה שיבואו יותר מרחוק יחלשו ויהיו פשוטות יותר כי לרוח האויר יודככו הצורות ההם ואם ניצוץ הרוח הרואה יהיה חזק ובהיר וזך יקבל הצורות כנכון אף מרחוק אבל אם יהיה ניצוץ הרוח חלש לא יוכל לקבל עד מקום רחוק כי אם ממקום קרוב לבד. עוד הביאו אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו שאם תהיה צורת המוחש נרשמת באויר ותבא אל העין איך יתכן שתכנסו צורה גדולה כמו הר גבוה אל העין שהוא קטן בשיעורו. אלא ודאי זאת ראיה שהרוח הרואה יוצא לחוץ ורוא' הכל ביחד ובזמן אחד. וארסטוס וסיעתו סותרים גם זאת הראיה ואומרים כי נמצא כיוצא בזה במראה מועטת שמסתכלין בה ראיה גדולה ממנה אלף פעמים מפני בהירותה ואע"פ שאין בה כח הראות כלל אלא שהוא גוף ספירי כל שכן גוף העין שהוא זך ובהיר וספירי ויש בה כח הראות שיוכל לקבל צורה גדולה. ונראה עוד הביאו אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו הרי אנו רואי' השרף מעופף שהוא שורף בראייתו. הנה ראיה כי רוח הרואה יוצא לחוץ שאם לא כן בראייתו. וארסטוס סותר גם זאת הראיה ואמר כי זו אינה ראיה. כי השרף המעופף לא יזיק ברוח הרואה אך מפני הבל גדול וחזק מלא ארס שהוא יוצא מנחיריו ומפיו הוא מזיק למי שהוא סמוך לו. וארסטוס וסיעתו הביאו גם הם ראיות לדבריהם שאמרו שצורת המוחש נרשמת באויר ונכנסת לפניו לעין ולכן כשהאדם סר מאור השמש פתאום למקום החושך לא נעצר מיד האור ההוא מעיניו לפי שנכנס לפניו לעין וגם כשהביט אדם צבע אחר זמן רב ואחר כך סר ממנו לא נפרד מעיניו תכף הצבע ההוא אך ידמה לו שהצבע הראשון עומד לנגד עיניו. ואם ניצוץ רוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש למה ידמה לו שהצבע הראשון עומד לנגד עיניו מאחר שאינו מסתכל בו. אלא בודאי הטעם הוא לפי שנכנס לפניו לעין ואינו יוצא ממנו מהרה. עוד אמרו שאם רוח הרואה יוצא לחוץ לדבר המוחש איך יצא כל כך למרחוק עד מקום הכבדים אי אפשר שלא יתפזר ויפסד הרוח ההוא לרוחק מקומו קודם הגיעו שם. עוד ראיה אחרת כי ידוע הוא שיש חום הטבעי ברוח הרואה כי זולתו לא יוכל לעשות שום פעולה. ואם היה יוצא לחוץ מיד יפסד החום ההוא באויר ולא יוכל לפעול שום פעולה אלא בודאי צורת המוחש נרשמת ונחקקת בסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל היו כמו שיקרה כשתשליך אבן בבריכת מים ותעשה עגולה לפניו במים ואתה העגולה תעשה אחרת והאחרת אחרת עד שיהיו הרבה עגולים זה בתוך זה. וגאלינוס כתב דעת שלישית כי רוח הראות יוצא לחוץ ואחר כך יתהפך וישוב לפניו לעין כמו שמתהפך ניצוץ השמש:

כ"ב **ראה לקמן תורה יג אות ד' ותורה סה אות ג' ותורה רנד.**

כ"ב ביאור מוהרנ"ת בתקפא

כ"ג עיין שבילי אמונה לרבי מאיר אלדבי נתיב ד' (בדפוס וורשא תרפ"ד לז): מחלוקת המחקרים אם כח הראות יוצא מהעין או צורת הדבר בא אל העין ועיין ספר הבית ח"א מאמר יד איכות החי פ"ה ד"ה היענה מקורו בעץ חיים שער ח' פ"א מ"ת ד"ה מצינו קצת כח בהסתכלות העין, אבל עיין שיחות הר"ן סימן רנב שיש כח ראות ממש שהולך ובכוחו להיזק.

כ"ד מוהרנ"ת בתקפא

כ"ו **תורה יג אות ד' – עקר ב"ח הראות, מחמת שמפכה ב"ח הראות, וחוזר ב"ח הראות מחמת ההכאה לעינים, ונצטייר הדבר הנראה בעינים, ואז העינים רואים את הדבר הנראה, פי הראות מביא את הדבר לתוך העינים. אבל ב"ח הראות הנראה הוא רחוק, אז קודם שיגיע ב"ח הראות להדבר הנראה, מתפזר בתוך האויר ונתעפר, ואין מגיע בהכאה אל הדבר, ועל ידי זה אין חוזר הראות לעינים, ואז אין העינים רואין, כי עקר הראות הוא מחמת ההכאה: וזה (תהלים פ): "שוב נא הבט משמים וראה" שישוּב הבטָה שִמְבִיט מִשָּׁמַיִם עֲלֵינוּ, יָשׁוּב עַל יְדֵי הַהֲבָאָה, יָשׁוּב הָרְאוֹת לְעֵינָיו, וְאָז: וְרָאָה, כִּי הָרְאִיהָ עַל יְדֵי הַשְּׁבֵת הַהֲבָאָה.**

אבל האדם לא רואה כי לא הספיק האור הישר להכות בדבר ולחזור, דהיינו כיון שלא הספיק האדם לכוון דעתו לקבל את האור החוזר, לכן לא שם ליבו אליו ולא ראה אותו (כמבואר לקמן בתורה סה ובתורה רנד/יב).

עתה יבאר כיצד היא ההסתכלות השכלית את הש"י עפ"י מה שלמדנו לעיל בהסתכלות הגשמית והשי"ת ב"ה אף שאינו נתפס בשום מדה ולא שייך ליחס לו פעולה גשמית, אך כדי לשבר האזן, נאמר בו ג"כ, (תהלים קלח/כח) כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע. יראה הוא בחי' אור הישר. ממרחק יידע, הוא בחי' אור החוזר.
כ"ןומבאר מוהרנ"ת כי עיקר הידיעה לידע מה שרואה הוא ע"י בחי' אור החוזר שהוא בחי' מה שחוזר הכח הראות לעיניו. וע"כ לפעמים האדם רואה איזה דבר בעיניו ממש ואעפ"י כ"ל אינו יודע מה הוא רואה, כגון כשמעבירין איזה דבר לפני עיניו במהירות גדול. וזה מחמת שלא הי' פנאי שיחזור הכח הראות לעיניו, ויצייר הדבר בדעתו עד שידע אותו, וכמבואר בסי' ס"ה אות ג' ע"ש/לב. נמצא שהידיעה מה שיודע מה שהוא רואה זהו בחי' אור החוזר:

עתה יבאר שאפילו בגשמיות יש בחי' שבלי הסתכלות אין לדבר גבול מספיק, עד כדי כך שאפילו שמרגיש בחוש המישוש והטעם, אבל אם חסר בחוש הראיה, אין הכלי והגבול שלם מספיק. וכ"ש בדבר רוחני כגון להסתכל בשכל, ואל הש"י שזה רק בעיני השכל.

ודע שהסתכלות עושה כלי, דהיינו גבול וזמן. כי מקודם ראותו הדבר הוא בלא גבול. וכשרואה הדבר נעשה לו גבול. עיקר כוונת רבינו על הסתכלות רוחנית אליו ית', ומביא לזה ראיה שאפילו בראיה גשמית יש בחי' כזו, כמבואר בגמרא על העיוור שאינו שבע, כי אע"פ שבהסתכלות לבד בוודאי אין שובע באכילה/ל"ו אבל גם באכילה בלא הסתכלות אין השובע מושלם, וזהו שאחז"ל בגמרא (יומא עד:)/ל"ה על הפסוק ויענך וירעיבך ויאכילך את המזל [ל"ז/ל"ח] כי אינו דומה מי שרואה

^כ תורה רנד – עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעינים פשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעיניו רואות, פי הם רואות תמיד, אף שאין יודע מה רואה. כמו למשל כשמעבירין דבר לפני עיני האדם בהעברה ובמהירות גדול ואזי אין האדם יודע מה ראה, והנה אף שבשעה שהעבירו הדבר לפני עיניו, בודאי ראה אותו בראיה גמורה, עם כל זה אין יודע מה ראה, פי אף שעיניו ראו הדבר בשלמות, עם כל זה מחמת המהירות לא היה פנאי בכדי שביא הראות להדעת שידע מה ראה, פי לידע הדבר שראה זה תלוי בדעת, ולזה צריך קצת זמן, שישעה קצת הדבר הנראה לפני עיניו, בכדי שיבוא וישיט בן הראות להדעת את הדבר הנראה, כדי שידע בהדעת מה ראה, ומחמת המהירות לא ראה הדבר רק בכה הראות, אבל לא היה זמן להשיט הדבר להדעת, ועל כן אינו יודע מה ראה, וכן האדם רואה בעיניו תמיד דברים גדולים (הינו מראות ותזונוות) אף שהוא כמו שמעבירין לפניו בהעברה בעלמא ובמהירות גדול, על כן אינו יודע מה ראה פנ"ל, והבן:

^{כח} תהילים פרק קלח (ו) כי רם ידוד ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע:

מצודות דוד (ו) כי רם ה' – עם שהוא רם מאד מ"מ יראה את השפל וישגיח בו להקימו. וגבוה – עם כי מושבו בגבהי השמים מ"מ ממרחק ייסר את החוטאים:

^{כב} מוהרנ"ת בתקפא

^ל בתרלז ומתלדו - שהיא

^{כד} מתרלו - ואעפ"כ

^{לב} תורה סה אות ג' – פי עקר הראיה היא הידיעה, דהיינו לידע מהות הדבר שרואה, והידיעה היא במוח. וכשרואה המוח לידע זה הדבר שעומד בנגדו, אזי הוא שולח את הראות, והראות הולך ורואה הדבר, ומביאו לתוף המוח, ואזי יודע מה שרואה. ועל כן כשמעבירין דבר לפני אדם במהירות גדול, אינו יודע מהות הדבר, אף שבאמת ראה הדבר בעיניו ממש, עם כל זה מחמת המהירות, לא היה פנאי להביא הדבר לתוף המוח. ועל כן כשהדבר רחוק ממנו, אין כח בהראות לילך לשם ולהביאו לתוף המוח, מחמת שהדברים אחרים שרואה מן הצד מבבלים אותו. וכן מחמת הפוזר שנתפזר הראות, על ידי זה הוא נקלש, ואין בו כח להביא הדבר שרואה לתוף המוח. על כן צריך לסתם את עיניו, ולצמצם הראות, ולכוננו אל הדבר שצריך, כדי שלא יבלבלו דברים אחרים. וגם כדי שיתחזק בן הראות, ולא יהיה קלוש, ואז יוכל לראות הדבר הרחוק פנ"ל. כמו כן, כשרוצים להסתכל על התכלית, שהוא כלו טוב, כלו אחר. צריך לסתם את עיניו, ולכונן ההסתכלות אל התכלית:

^{כד} גם בתרלד - זהו, ומתלדו - זהו

^{לד} באכילה דווקא אין שובע בלא ראיה, להבדיל מהתאוה הידועה, שם הנאת הדמיון גדולה אפילו יותר מהמעשה, כמבואר בגמ' יומא עד: שריש לקיש לומד מפסוק המובא כאן "טוב מראה עינים מהלך נפש" שבענין התאוה, טוב מראה עינים באשה יותר מגוף המעשה.

^{לה} יומא דף עד: – "המאכילך מן במדבר למען ענותך" רבי אמי ורבי אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל (כי המן נמדכ לא נשאר מיום לחיזרו אלל כלותו היום נמס כל הנותר ולא נשאר להס פת כסלם לסמוך עליה למחר. וגם המן היה לו כורה אחת ורק עעמו בו כל הטעמים שלטו אלל לא כלו בו לזכר ודמות המאכל שלטו) אמר רב יוסף (שנענמו היה סומל) מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין. אמר אביי הלכך מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא. אמר רבי

ואוכל לטובו, מכאן שסומא אין לו שובע דהיינו שאע"פ שמרגיש בחוש המישוש והטעם אבל כיון שחסר חוש הראיה דהיינו הסתכלות חסר בשלימות הכלי ונשאר עדיין קצת רוחני ומחסר מהשובע הגשמי/מ^א. **כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא דגמרא מאי קרא, טוב מראה עינים מהלך נפש [מ"א/מב^א]. כי בכח הראות, עושה הילוך לנפשו, והוא הגבול :**

עתה יבאר מהות ענין הבטחון שהוא הסתכלות תמיד אל הש"י לבד. רבינו מקצר כאן מאד ונראה שכולל בזה כל ענין הבטחון שהוא "כגמול עלי אמו" דהיינו שבטחון הוא שלימות האמונה עד שבעיני שכלו כמו רואה ממש את הש"י בכל רגע (כמ"ש מוהרנ"ת "נפתחו ה' שמים ו' אראה מ'ראות א'לקים" ר"ת אמונה) וכמו מרגיש חבוק בידי אמא הדואגת לכל מחסורו אפילו יותר ממנו בעצמו, כי יודעת טוב ממנו מה טוב לו. ועיקר הבטחון הוא שע"י ההסתכלות הזו סרה ממנו כל דאגה, כמו מי שמסר עניינו לזקק ממנו. ומבאר רבינו טעם שבעל בטחון מקבל צרכו בעתו, זה לא כשכר על בטחונו, אלא שהבטחון עצמו שהוא הסתכלות, עושה כלי לשפע לבא בצירור וזמן שצריך.

וזדהו בחי' מעלת הבטחון/מג^א. כי הבטחון הוא בחי' הסתכלות/מג^א, שמסתכל וצופה בעיניו להש"י לבד בלא שום פניה ובוטח רק בו/מג^א רוצה לומר שבשמתכל וצופה רק להש"י לבד, ומצפה רק

זירא מאי קרא? "טוב מראה עינים מהלך נפש". אמר ריש לקיש טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה, שנאמר "טוב מראה עינים מהלך נפש".

ונראה ללמוד מכאן שהרוצה לשבר תאוות אכילה ולאכול לשבע נפשו ולא גופו, יאכל דייקא בלא להסתכל במאכלו או בחושך. עוד נראה לומר שדברי ריש לקיש טוב מראה עינים באשה הכוונה באשה דווקא, אבל לא במאכל, שהרי בוודאי אין שום שביעה בהסתכלות על האוכל לבד, אבל בתאוה הידועה כיון שכולה בעיקר דמיון, לכן יותר יש הנאה הסתכלות מהמעשה עצמו, וגם שזה נמשך זמן רב וזה זמן מועט.

^ל בתרליד - מחק הפסוק וכתב במקומו המאכילך מן במדבר למען ענותך (כלשון הגמ)

^ל ביומא עד: לא נזכר פסוק זה אלא הביא איה מפסוק בדברים ח' טו המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיה למען ענתה ולמען נסתה להיטבך באחריתך: אבל בעין יעקב הביא את שני הפסוקים.

לח דברים פרק ח (ג) ויענה וירעבה ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיה למען הודיעך פי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי על כל מוצא פי ירוד יחיה האדם: רבנו בחיי - וירעיבך ממונות גופניים ששאר האומות אוכלין. ויאכילך את המן, שהוא לחם שמים לא גופני:

דברים פרק ח (טו) המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיה למען ענתה ולמען נסתה להיטבך באחריתך: רבנו בחיי - מה שקרא הכתוב אכילת המן עינוי ואמר למען ענותך בא למד שכל מי שאין מזון לפניו לזמן מרובה אלא דבר יום ביומו אותה אכילה עינוי היא לו כיון שאינו רואה המזון לפניו, וכן כל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע, מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעין, והביאו לראיה טוב מראה עינים מהלך נפש (קהלת ו, ט), ולפי שלא היו רואין המזון בעיניהם קרא לאותה אכילה עינוי:

^ט בתקפא גיטין ואוצר - וכי ובתקפא ברג - וכולי, בתרליד - וכולי

מ אבל אצל צדיקים אינו כן, כי אדרבה כל חפצם בהסתכלות שכלית בלבד, ולא פונים להסתכלות גשמית כלל, רק אוכלים לשובע הנפש ולא שובע הגשמי.

^ס קהלת ו' ט'

מב קהלת פרק ו (ט) טוב מראה עינים מהלך נפש גם זה הבל ורעות רוח:

ראה גם קהלת פרק ה (י) ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה פי אם ראית ו(ראותו) עיניו: וביאר שם התורה תמימה - ר"ל על ידי שהוא רואה את סלו ריק, בזה גופא נעשה רעב, וע"י שהוא רואה את סלו מלא נעשה שבע, כי הראיה לבד מסוגלת להשביע, והוי פירוש הכתוב ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו, כי ברבות הטובה די לי להבעלים עצמן אף אכילה קלה שנעשה שבע בראית עיניו לבד, ובהטובה הרבה שיש לו נתרבו אוכלים מן הצד, אם בנים אם עבדים או אוהבים וידידים, ולא נשאר לו רק הכשרון (היתרון) הזה מהנאת ראות עיניו, במה שמדנה אחרים בטובתו, ולפי"ז ילפינן שהסומא אינו שבע לפי שאין נפשו שבעה מהראיה, וכן ילפינן מכאן שמי שאין לו פת בסלו אינו שבע ג"כ.

מג עיין ערכי הקודש ח"ב בשם בן הרמב"ם ד' מדרגות בבטחון ראשונה שמקוה ומצפה לישועתו רק מה' אע"פ שחושש שאפשר שלא יושע מחמת עוונותיו שיגרמו והרביעית היא מעלת ההפקדה שמפקיד כל עניניו או אחד מהם בידי ה' וערטל עצמו מכל צפיה ותשוקה עד שאחת לו אם ישיג הדבר שמשתוקק לו או ישיג ההיפך.

מבואר שיש מדרגות בבטחון כי אינו שלימות האמונה לגמרי אלא פרי האמונה החזקה, דהיינו שהוא ביטוי למדרגה גדולה של אמונה אבל בזה כבר יש כמה מדרגות.

מד צ"ע כי הסתכלות בעיני השכל היא אמונה ולא בטחון. ורק שלימות הסתכלות דהינו כשהיא יורדת לבחי' כלי הבישול כלי ההולדה דהיינו שמחמת גודל האמונה נעשה הדבר ברור ומחלט אצלו כאילו ראוה ממש אזי היא נעשית בטחון.

עיין קהלת יעקב בטחון אות ג' - סוד הבטחון הוא בחכמה ועל כן בטחון גימט' (75) ה' פעמים י-ה שבחכמה נגד ה"מ שהוא שם רמ"ז ר"פ וארא. וזה בטחו בה' עדי עד סוד בטחון בה"ח דחכמה ה"פ י-ה גימט' עד עם הכולל.

כי הבטחון הוא הסתכלות בעיני השכל עיני החכמה וכדלקמן (תחילת העמוד הבא) שמביא פרש"י עינים על שם החכמה נאמר, לכן ידיעת השכל הוא בחי' ראיה כמ"ש שם.

מז צ"ע כיון שאמר שהבטחון בחי' הסתכלות למה כתב מסתכל ובוטח, הרי מסתכל היינו בוטח.

ממנו למילוי חסרונו, זה נקרא בוטח, הכוונה בזה, כי הסתכלות היא השגת האמת, שע"ז האמונה, וכשאמונתו נהפכת לשכל הנקנה, דהיינו שנגמר בדעתו שכך הוא, זה הבטחון, בבחי' [מ"ו]/[מ"ו] עיני כל אליך ישברו ישברו לשון תקוה, כי הבטחון הוא כשמקווה למילוי חסרונו רק מהש"י בלבד, ובטוח שיגיע כולו בזמנו.

כי ע"י ההסתכלות בבטחון ג"כ עושה כלי כנ"ל, דהיינו גבול זמן. כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אך שהוא מ"ב בלא זמן/מ"ט דהיינו שפע רוחני בלא שום גבול וציוור. כי לפעמים דבר שצריך לו עכשיו, יבא באיחור ב' או ג' שנים/ו עפ"י מערכת הטבע כמבואר בתורה יז תנינא/כ"א. אך ע"י הסתכלות בבטחון, עושה להשפעה גבול זמן, שתבא השפעה בעת זמן/כ"ב שהוא צריך דהיינו שבאמת צריך, ולא דווקא בזמן שנדמה לו שצריך/כ"ג.

אולי הכוונה כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אבל בבחי' אור מקיף, כמו אור השמש בחלל הריק, שלא רואים כלום, רק חושך גמור אע"פ שהכל מלא אור, אבל אם יהיה שם אפילו גרגר אבק, מיד יראו שיש כאן אור כגרגר אבק.

וכשארם מבקש בפיו איזה בקשה, מיד נעשה כלי לדבר שרוצה, אבל הוא עכור וכהה כל כך שאינו מחזיר אור, כיוון שהוא לא מכוון בכל נקודה שלו למקור האור, אבל כמה שיותר נקודות שבו יהיו מכוונות למקור האור, אזי יותר יגלה את כל עצמת האור האמיתי שנמצא כל הזמן.

וע"י בטחון שהיא הסתכלות בשלימות האמונה, דהיינו שכל כולו פונה רק למקור, בלי שום פניה ושום סטיה של שום פרט (מידה) שבו, אזי מתגלה כל השפע בצורה והגבול שביקש.

וז"פ הפסוק (תהלים קמה)/כ"ד עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פירוש בהסתכלותו בעיניו להש"י דהיינו בחי' בטחון, בחי' עיני כל אליך ישברו, עי"ז אתה נותן להם את אכלם בעתו. בעתו דייקא, דהיינו בעת זמן שהוא צריך. כי הבטחון שהוא בחי' הסתכלות עושה כלי וגבול זמן כנ"ל ולמעשה יש בזה מדרגות רבות כי כל מאמין יש לו בטחון כפי גודל אמונתו, ועיין לק"ה מו"מ הלכה ד'/כ"ה שם מבאר מוהרנ"ת ענין ההשתדלות שהיא הפך

^מ תהלים קמה

^מ תהלים פרק קמה (טו) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: מצודות דוד - (טו) אליך ישברו - למלאות די מחסורם. בעתו - לכ"א בעת הצריך לו: מצודות ציון - (טו) ישברו - ענין תקוה כמו כולם אליך ישברון (תהלים קד):

^מ גם בדפוס"ד שהוא, בתולד ומתולד - שהיא

^מ צ"ע לכאורה זה תרתי דסתרי לומר שירד תמיד ובלא זמן, כי תמיד היינו תחת הזמן.

^נ צ"ע לכאורה זה תרתי דסתרי לומר בלא זמן ובשנתים או שלש

^כ תורה יז - ...ולוזה טובה גדולה שיש טבע והשגחה. כי כשהאדם עושה טוב, אזי מנהיג אותו בהשגחה. וכשהוא אינו טוב, ואם היה מנהיג אותו בהשגחה לא היה יכול להגיע לו שום טובה, אזי מניח אותו על הטבע, ויכול להיות שיהיה לו טובות על פי הטבע. ואם לא היה רק השגחה, היה אפשר שתבטל ההשגחה לגמרי. כי כשהיה רואה יתברך, שאין האדם מתנהג כראוי, היה פועל, והיה מסיר ההשגחה לגמרי. אבל עכשו מניחו על פי הטבע, וכשהוא חוזר למוטב, משגיח עליו כנ"ל. ובאמת אין אנו יכולין להבין מהו טבע והשגחה. כי באמת גם הטבע היא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר לאדם להבין שני דברים כאחד, דהיינו הטבע שבאמת היא השגחתו יתברך:

^כ משמע שהעת שבה הוא צריך את השפע הוא הזמן, וכשבא בעת אחר נקרא בלא זמן.

^כ בזמן שהוא צריך - צריך דייקא, ולא זמן שרוצה, כי הרוצה זמן מסויים הוא הדוחק את השעה, עיין ערובין יג: הדוחק את השעה השעה דוחקתו. נמצא שמי שלא דוחק את השעה שיהיה דווקא עכשיו, השעה עומדת לו (פרש"י) לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מוצלחת) דהיינו הזמן שמגיע לו הגדולה עומד ומחכה לו. שלפ"ז "השעה דוחקתו", יתפרש שגם השעה שהיה צריך לבוא לגדולה, נדחקת ממנו.

^כ תהלים פרק קמה (טו) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: מצודות דוד - (טו) אליך ישברו - למלאות די מחסורם. בעתו - לכ"א בעת הצריך לו: מצודות ציון - (טו) ישברו - ענין תקוה כמו כולם אליך ישברון (תהלים קד):

^כ ליקוטי הלכות א"ח - הלכות משא ומתן הלכה ד אות א - וזה בחינת משא ומתן באמונה, כי עקר המשא ומתן הוא בשביל להמשיך בחינת כח הראות שהוא בחינת השגחתו יתברך שתהיה נמשכת עלינו בשלמות בבחינת ראייה שהוא בחינת אור הישר ואור החזר שעל ידי זה נעשה כלי להשפע שתבא בעת ובזמן כנ"ל. כי כל המשא ומתן אינו נגמר כי אם על ידי שני בני אדם שנושאים ונותנים זה עם זה שזה נותן לזה מעות או חפץ פלוני ויחברו נותן לו חליפו חפץ אחר ועל ידי זה נעשה בחינת אור הישר ואור החזר, כי כל אחד ממשיך שפעו לחברו שזה בחינת אור הישר ואחר כך הוא חוזר ומקבל ממנו, שזהו בחינת אור החזר, שזהו בחינת ראייה שעל ידי זה דייקא נמשכת ההשפעה בגבול זמן כנ"ל. על כן באמת עקר המשכת שפע הפרנסה הוא רק על ידי בטחון שהוא בחינת הסתכלות, בעתו אור הישר ואור החזר שעל ידי זה עושה כלי, דהיינו גבול זמן שתהיה נמשכת ההשפעה בבחינת גבול זמן שתבוא לו הפרנסה בעתו ובזמנו וכנ"ל, ומה שצריכין לעשות איזה משא ומתן ועסק הוא גם כן רק בשביל זה כדי להמשיך בחינת כח הראות בחינת אור הישר ואור החזר על ידי המשא ומתן כנ"ל כדי שעל ידי זה תבא השפע בגבול ובזמן כנ"ל, כי בודאי ה' יתברך יכול לתן פרנסה להאדם בלא שום סבה כלי שום משא ומתן, כמו שכתוב, כי לא ממוצא וממערב ולא ממזרח הרים כי אלקים שופט וכו'. וכמו שכלכל את אבותינו ארבעים שנה במדבר על ידי הקן וכל דבר לא חסרו רק מה שצריכין עתה איזה עסק ומשא ומתן זה רק מחמת שאין לנו בטחון חזק כל כך שיהיה בבחינת ראייה ממש, דהיינו שרב ובני אדם אינם זוכים שיהיו עיניהם צופות תמיד לישועת ה' לברך בבטחון חזק עד שימשיכו על ידי זה בחינת אור הישר ואור החזר שעל ידי זה נמשכת השפע בגבול זמן במועדו ובזמנו כנ"ל, ומחמת שלא כל אדם זוכה לזה עתה, על כן

הבטחון ואעפ"כ משלימה אותו אצל מי שאין לו בטחון בשלימות:

עתה יבאר שמי שאין ראייתו יפה, אזי כל עבודתו היא בבחי' צמאון, בבחי' הסומא שאין לו שובע כנ"ל, שאפילו שעובד את הש"י בכל כוחו, אבל תמיד מרגיש חוסר סיפוק ושמחה, כי לא יודע סוד ההתחדשות, שזה זוכים רק ע"י הצדיקים, דהיינו סוד ביטולה של תורה היא קיומה.

עוד בסוף התורה משמע שהעיקר ע"י תשובה מאהבה, שלא נשאר שום רושם מחטאי, אזי מתבטלים כל המחשבות זרות המסיטות עיני שכלו, ומפריעות להסתכלות.

דהיינו שעיקר ההתקרבות לצדיקים היא כדי שזוכה על ידם לתשובה מאהבה (וכן מבואר גם בתורה צא תנינא)¹¹ וע"ז לשכל צח (וכן מבואר גם בתורה ריא)¹² וראייה ברורה מרחוק, דהיינו לאמונה חזקה ועד לביטחון.

וזוהי בחי' מעלת התקרבות (ולקמן נקט התדבקות) **לצדיקים**¹³ שעל ידם זוכים לשכל צח/טו

ולהסתכלות הנ"ל שע"ז הבטחון. **כי יש בחי' [טו/סא] צמאה נפשי, דהיינו כמו מי שהוא צמא מאד**

שזוהי אפי' מים הרעים דהיינו אפילו מים סרוחים¹⁴ שהוא משל לעבודה ברדיפה אחר רוב כמות,

בלא האיכות שע"י ההסתכלות. **כמו כן גם בעבודת הבורא ית', יש בני אדם שהם תמיד בבחי' צמאון, ולומדים ועובדים עבודתו תמיד. והם תמיד בבחי' צמאון** שע"ז שותים גם מים רעים

כנ"ל, **כי נפשו שוקקת תמיד לעבודת השי"ת, אך שהוא בלא זמן ושכל** ועל כן הוא בלא סיפוק

ובלא שמחה וקרוב ליפול לעצבות וייאוש. **כי לפעמים ביטולה של תורה היא קיומה (מנחות**

צריכין עסקים ומשא ומתן. ועקר הכוונה של המשא ומתן הוא בחינת הנ"ל להמשיך על ידי המשא ומתן בחינת אור הישר ואור החזון שהוא בעצמו בחינת הבטחון. ועל כן צריכין לעשות המשא ומתן באמונה דיקא להאמין בה' שכל הפרנסה הוא רק מאתו יתברך ולכונן עיניו לה' יתברך לבד. כי עקר הפרנסה הוא רק על ידי זה כנ"ל. וגם כל עקר המשא ומתן לא בא כי אם בשביל זה כדי לעשות להשפעה בלי, דהיינו גבול וזמן כדי שתבא ההשפעה בעתו כנ"ל. כי ההשפעה יורדת תמיד רק שהוא בלא גבול וזמן וכו' כנ"ל. ועל ידי ההסתכלות בבטחון שהוא בחינת אור הישר ואור החזון על ידי זה נעשה בלי שהוא גבול וזמן שבא השפע במועדו כנ"ל. שזוהי בעצמו בחינת המשא ומתן שהוא בחינת חליפין, בחינת אור הישר ואור החזון כנ"ל. ועל כן באמת כל מי שבטחון חזק ביותר לה' יתברך הוא פורק ממנו ביותר על טרדות המשא ומתן עד שיש צדיקים שיש להם בטחון חזק כל כך עד שאין צריכין שום עסק ומשא ומתן ולא שום עבדא ונסיעה כלל בשביל הפרנסה: **כי בשבטחונו חזק ביותר בה' יתברך אזי הוא עושה בלי להשפע**, דהיינו גבול וזמן על ידי הבטחון לבד שהוא בחינת כח הראות בחינת אור הישר ואור החזון וכנ"ל. ועקר המשא ומתן הוא רק מחמת חלישות הבטחון בתכלית השלמות. על כן צריכין משא ומתן כדי לחזק הכלי לקבל השפע על ידי המשא ומתן שהוא בחינת כח הראות. בחינת אור הישר ואור החזון כנ"ל. אבל אפילו מי שעוסק במשא ומתן אף על פי כן העקר הוא הבטחון, כי בלא בטחון והסתכלות לה' יתברך לא יועיל לו כל המשא ומתן שבעולם, כי העשר והכבוד מלפניו יתברך רק מחמת שאין לו דעת להתחזק בבטחון לבד בלי שום עשייה של איזה עסק ומשא ומתן ועל כן הוא צריך משא ומתן שאז בטחונו חזק ביותר ואז ממשיך הפרנסה על ידי שעושה בלי שהוא גבול וזמן וכו' כנ"ל:

שם אות ב) וזהו בחינת מה שאמר ירמיה לישראל, הדור אתם ראו דבר ה'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, 'שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', מכאן שהוציא להם צניגת המן וכו' ואמר להם ראו במה נתפרנסו אבותיכם וכו'. כי ישראל במדבר נזונו על ידי בטחון לבד, שזוהי בחינת המן שירד להם בלי שום עשייה ועסק ומשא ומתן כלל. והכל היה בזכות משה שהוא הדעת ודורו דור דעה שהמשיך בהם דעת גדול כל כך עד שהיו מכונין עיני דעתם להסתכל בבטחון לה' יתברך לבד עד שירד להם המן ארבעים שנה דבר יום ביומו. וזה בחינת הנסיון הנאמר במן, כמו שכתוב, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים למען אנסנו וכו'. כי עקר הנסיון אם יתחזקו בבטחון בכל יום ויום ולא יחשבו ויהיהרו מחשבה אחרת לראש השנה הוא מפורש שזה היה עקר הנסיון של המן אשר על כן נצטוו, איש אל יותר ממנו עד בקר. להם בודאי אכלם בעתו. וכמוכין שם בפרשה שזה היה עקר הנסיון של המן אשר על כן נצטוו, איש אל יותר ממנו עד בקר.

¹¹ **עין תורה צא תנינא** – דע, כי ההתקשרות באמת לצדיקים אמתיים הוא תועלת גדול מאד מאד, כי על ידי זה זוכין לתשובה שלמה ולכפרת עוון, ונמתקין הדינין ונתבטלין לגמרי.

¹² **תורה ריא** – מה שהעולם נוסעין על ראש השנה לצדיקים, כי עקר המתקת הדינין אינו אלא על ידי קדשת וטהרת המחשבות, כי שם שרשם. (כמו שכתוב) (כמובא בזהר): בלא במחשבה אתבררו. ואי אפשר לבוא למחזין זכים אלא על ידי התקשרות לצדיקים, (כמובא) (כמו שכתוב) בזהר: 'ויקח משה את עצמות יוסף', 'משה הוא בחינת מחזין, ויוסף הוא בחינת צדיק', הינו שאין שלמות למחזין אלא על ידי התקשרות לצדיקים. וראש השנה הוא מקור הדינים של כל השנה, וצריך לטהר את מחשבתו כדי להמתיקם, ובשביל זה נוסעין לצדיקים כדי לזכות לקדשת המחשבה:

¹³ **לקוטי עצות** – ערך צדיק את סח. צריך להשתדל להתקרב לצדיקים אמתיים, כי אפילו מי שלומד ועובד עבודתו תמיד, אין יודע איך להתנהג בעבודתו בלא הצדיק (עו):

¹⁴ **שכל צח** שיתבאר לקמן שזה התנאי להסתכלות למרחוק בלא עיון.

⁹ תהלים מב

¹⁰ **תהילים פרק מב** (ג) צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים:

ר"ק (ג) צמאה. כאשר תבסוף נפש הצמא למים, ותאות האילים יותר משאר הצמאים, כמו שזכר, ותאות הצמא אל המים יותר מתאות הרעב אל הלחם. לפיכך אמר צמאה ולא אמר רעבה, כי יחיה האדם בלא מאכל שנים או שלשה ימים ולא יחיה בלי מים, וכשימצא הצמא מים וישתה, תשוב נפשו אליו. וצמאון הנפש המשכלת אל כבודה יותר מצמאון הגוף אל המים. לאלהים, ואח"כ פירש לאל חי, לפי שאלהי העמים שהוא גולה ביניהם הם מתים. מתי אבוא ואראה, כמו שהיו באים בארץ ישראל שלש רגלים בשנה אל המקדש:

¹¹ משנה חולין ג' ה' ובברטנורא שם פירש מים המגולים ובמשנה ברכות ג' ה' פירש מים סרוחים ובבבא א' יא' פירש אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה והרמב"ם פי' כינוי לאפקורסים.

צט: (ס"ג/טו) כי חידוש המוחין הוא דייקא ע"י שמבטל קצת מדביקותו, כמבואר בתורה לה, וכפי שיתבאר לקמן שהגדלת השכל להיות בבחי' ראייה בשכל צח, זה רק ע"י התחדשות, בחי חדשים לבקרים, שזה ע"י בחי' שינה/ס"ה דייקא, דהיינו בחי' ביטולה של תורה, **כמה שכתוב (תהלים קיט/טו) עת לעשות לה' הפרו תורתך** כי לזכות להסתכלות בשכל צח שעושה גבול ועת כראוי, זה ע"י בחי' הפרו תורתך, דהיינו ביטולה של תורה לצורך קיומה, דהיינו עמ"נ לעשות לה', דהיינו שתייהיה עבודתו בשכל צח להש"י לבדו. אבל כשהוא בבחי' צימאון, אזי שותה גם מים רעים, כי עובד בלא חידוש המוחין ובלא סיפוק ושמחה, אלא רק רדיפה אחר כמות העבודה, בלא איכות ובלא הסתכלות אליו כראוי. **וזוהו מעלת התדבקות בצדיקים כי הם עושים/ס"ה גבול וזמן לבל יהיה בבחי' צימאון** כי הם מגלים לנו סוד ההתחדשות שיתבאר לקמן, ועל ידם זוכה לתשובה מאהבה שמבטל את רושם חטאיו שמעכיר את מוחו ומפריע ומונע את ההסתכלות בראיה ברורה למרחוק. ועוד גם ע"י שמאירים בו הארת האמת ועי"ז מתחזקת האמונה כמבואר בתורה ז', עד שזוכה לראות את האמת בראיה שכלית ברורה, ובא למדת הביטחון, שהיא שלימות האמונה :

ז"פ הפסוק שאמר דוד המלך בתהלים **(שם מב/טו) צמאה נפשי לאלקים לאל חי, זה בחי' צמאון כנ"ל** דהיינו שדוד המלך טוען שהוא בבחי' צמאון כנ"ל/ל^ט. ומבקש מהש"י מתי אבוא, ולא יהא בבחינות ע"א צמאון. **אלא ואראה פני אלקים [ע"ב], ואראה דייקא, דהיינו שאזכה שתהי' העבודה בבחי' ראי', שאזי הוא בבחי' גבול וזמן כראוי כנ"ל, ואזי אינו בבחי' צמאון כנ"ל:**

עתה יבאר עניין התחדשות המוחין. נושא זה רבנו מבאר באריכות בתורה לה/ע"ג. ונראה מהפסוק שהביא רבנו "חדשים לבקרים" וכן מהוספת מוהרנ"ת בסוגרים שנקט לשון רבינו ("ושכלו הולך וגדול") וגם ממה שאמר רבנו לעיל שלפעמים ביטולה של תורה היא קיומה, שכוונתו למבואר בתורה לה, שיש כמה בחינות שינה, וצריך לבטל מהדביקות ולעשות משהו שכלפי הדביקות הוא בחי' שינה, כגון ללמוד פשט בתורה בלא עיון, או לדבר

^{טו} כך היא גרסת רבינו גם לעיל בתורה טו [דף כא:] ובתורה עח תנינא [דף לה:] אבל גרסת הגמ' גם בעין יעקב היא - זה הוא יסודה, ועיין עיון יעקב שם שגרס כרבינו - זה קיומה.

^{טז} **מנחות דף צט.** אמר ריש לקיש פעמים [צט:] שביטולה של תורה זהו יסודה דכתיב אשר שברת אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת.

רש"י - שביטולה של תורה - כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה זהו יסודה כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה שנאמר אשר שברת ולא אמר ליה בלשון כעס שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן כיון דנתכוין לטובה:

^{טז} **כמבואר בתורה לה** שאין הכוונה דווקא לשינה ממש, אלא לבחי' שינה, כי גם כשעוסק בתורה בדבר שמצריך פחות עיון נחשב שינה ומנחות המוחין והתחדשותם.

^{טז} **תהילים פרק קיט (קבו) עת לעשות לידוד הפרו תורתך:**

^{טז} גם בתולד - תורתך, מתולד - תורתך

^{טז} **הם עושים קצת משמע שהם עושים ואנו זוכים על ידם וצ"ע דיותר מסתבר שעל ידם אנו זוכים לעשות. וצ"ע.**

^{טז} **תהילים פרק מב (ג) צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים:**

^ע **תימה שדוד המלך לא זכה לראייה כראוי עד שאומר על עצמו שהוא בבחי' צמאון הנ"ל.** ואולי כיון שיש בזה מדרגות רבות אזי לפי בחי' מכנה עצמו מצא עדיין, וכדמצינו (עיי' חיי מוהר"ן נט) שרבינו בסוף ימיו אמר על עצמו שהתבודדות שלו היא טעיתי כשה אובד המבואר בתורה רו שהיא תכלית הריחוק עי"ש.

^{טז} מתולד - בבחי'

^{טז} המשך הפסוק הנ"ל

^{עג} **תורה לה אות ובו** ואחר כך בשאדם שומר את עצמו משכליות חיצונים, לא זו אף זו, שצריך לחדש השכל בכל עת. וזה בחינת: 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', כי חידוש בראשית הוא חידוש החכמה, כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". כי חידוש השכל היא חידוש הנשמה, כי השכל הוא הנשמה, כמו שכתוב (איוב ל"ב): "נשמת שדי תבינם". כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות י'): 'מה הקדוש ברוך הוא ון את העולם אף הנשמה ונה את גופה/ נמצא שהנשמה היא מחיה את הגוף, והיא בעצמה השכל, כמו שכתוב (קהלת ז'): 'החכמה תחיה' וכו': **אות וגו' וחידוש השכל, הינו חידוש הנשמה, הוא על ידי שנה, כמוכא בזהר הקדוש (בראשית י"ט. ויקהל רי"ג): 'חדשים לבקרים רבה אמונתך'. כי בשהמוחין מתנגעים, אז על ידי השנה הם מתחדשים, כנראה בחוש. וזהו שאנו מברכין הנותן ליגעף בתי, פי הינו מתחלה יעפים ועכשו נתחזקו. ובשעת השנה, המוחין, הינו הנשמה, באה בתוך אמונה, בחינת: 'חדשים לבקרים' וכו' כמוכא בזהר הקדוש (שם): **אות ודו' ויש כמה בחינת שנה, כי יש שנה בגשמיות, שהיא ניקח למחין. גם יש בחינת למוד, שהוא נקרא גם כן שנה, לגבי דבקות הבורא והוא למוד פשטא אורייתא, שהוא בחינת שנה (זהר פינחס רמ"ד: עין בראשית רבה, וצ"א, פרשה ס"ט). כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין כ"ד): 'במחשבים הושיבני' זה תלמוד בכלי. וזה בחינת אמונה, כמו שכתוב (תהלים צ"ב): 'ואמונתך בלילות', 'ולחשך קרא לילה' (בראשית א'). ואדם הדבוק תמיד בעבודת הבורא, ונתנגעים המוחין שלו מחמת גדל הדבקות, אזי ילמד פשטא אורייתא. וכשלומד פשטא אורייתא, אזי המחין שלו, הינו נשמתו, באה בתוך אמונה, בבחינת: 'חדשים לבקרים', ומתחדשים, ומתחזקים מעיפותם:****

שיחת חברים, ובאמת זה ביטולה של תורה, אלא שזה לצורך קיומה דהיינו לחדש המוחין, וקיצר כאן מאד כי סמך על המבואר שם.

ע"כ בכל יום ויום צריך התחדשות המוחין, כמה שכתוב (איכה ג) /ע"ד/ חדשים לבקרים וכו' [ע"ה] וכמה שכתוב [ע"ו] /ע"ד/ המחדש בטובו וכו' . ע"ח ומבאר מוהרנ"ת כי חידוש המוח דהיינו שזוכה לשכל

ע"ד איכה פרק ג (בג) חדשים לבקרים רבה אמונתך: פרש"י (בג) חדשים לבקרים – מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום. רבה אמונתך – גדולה היא הבטחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשמור מה שהבטחת לנו:

ע"ד עיין תורה לה

ע"ד לשון תפילת יוצר של שחרית

ע"ד סדור תפלה סדר יוצר דשחרית: לאל ברוך נעימות יתנו. למלך אל חי וקיים. זמירות יאמרו ותשפחות ישמיעו. פי הוא לבדו מרום וקדוש. פועל גבורות. עושה חדשות. בעל מלחמות. זורע צדקות. מצמיח ישועות. בורא רפואות. נושא תהלות. אדון הנפלאות. המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית:

ע"ד ביאור מוהרנ"ת בתקפא

חדש, ושכלו הולך וגדול [א] בהשגת אמת מציאותו ית' בכל פעם, זהו בחי' ראי' בעיני שכלו דהיינו דעת. כי ידיעת השכל הוא בחי' ראי', שיודע ומבין הדבר על בוריו כאלו רואה אותו בעיניו בראי' יפה ואזי אמונתו שלימה בבחי' צדק כד אתחבר בה אמת נעשית אמונה שהיא בחי' ראית השכל וכמ"ש מוהר"ן נ'פתחו ה'שמים ו'אראה מ'ראות א'לקים ר"ת אמונה, וכ"ש באדם וחיה אחרי שאכלו מעץ הדעת טו"ר [ב] ו'ותפקחנה עיני שניהם ופרש"י ע"ש-על שם החכמה נאמר דהיינו שנפתחו להם עיני השכל כמובא בדברי רבינו כ"פ [ג] עשר פעמים בליקוטי מוהר"ן

ובכח הראות הגשמי יש ב' בחי', כי מי שכח הראות שלו יפה יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין כח הראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות ולהסתכל בו יפה.

כן בעבודת הש"י בכח הראות השכלי, יש מי שמוחו צח, ויכול להתפלל או ללמוד בלי עיון [ד] שכיוון ששכלו צח, מקיים תמיד "שוויתי ה' לנגדי תמיד" בראיית השכל ברורה בלא מאמץ, ורואה למרחוק את הקב"ה הנקרא רחוק, כי אין עבירות שמונעות אותו, כפי שיבאר, ועל כן אור האמת מאיר לו בברור עד שאמונתו היא בבחי' ראייה ממש, וזוכה למדת הבטחון, ועל כן לא נראה עליו כלפי חוץ שום שינוי בין כשעוסק בתפלה או במו"מ, כי תמיד הוא בדביקות באופן שכלפי חוץ לא ניכר כלל החילוק אצלו וכמבואר בתורה רמג/א, שיש צדיק האמת שכלפי שאר צדיקים ו' הוא בבחי' כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים ו'.
ויש מי שצריך להעלות במחשבתו מקודם שידבר את התפלה, ואם ידבר מקודם שיעלה במחשבתו, יהי' הדיבור בלא מחשבה בלא כוונה כראוי, והוא בחי' אחר הדברים [ה] דהיינו בחי' אחרונים עם הקב"ה, לכן בכל פעם שרוצה לכוון צריך מאמץ גדול להפוך פניו/א. וזהו בחי' מוחזק

^א כעין לשון רבנו בתורה לה אות א'

^ב בראשית ג' ד'

^ג בראשית פרק ג' ו' ו'תרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים ונחמד העץ להשפיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: ז' ו'ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורת: רש"י ז' ו'ותפקחנה וגו' - לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם - אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (ב"ר):

^ד תורה טו אות ו', תורה טז, תורה כא סוף אות ב', תורה כו אות ו', סוף תורה נט, תורה עד, רכה, תורה מ' תנינא, עב תנינא, שיחות הר"ן רסא.

^ה עיין תורה ז' תנינא אות ח' שאצל הצדיק מיד שאומר קושיא נופל בדעתו הירוח ומיד כשאומר תירוח נכנס המקיף הבא ונופל בדעתו עוד קושיא ואם לא ישתוק חוזר חלילה בלא הפסק

^א תורה רמג - דע שיש צדיק גדול מאד, שאין העולם יכול לסבל קדשתו, על כן הוא מתעלם מאד, ואין רואים ממנו שום קדשה ופרישות יתרה, זה מחמת גדל קדשתו מאד. וזה בחינות 'כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים' (ידים פרק ג), נמצא ששיר השירים הוא קדוש מאד יותר הרבה מכל הספרים, והנה מצינו ששלמה המלך, עליו השלום, חבר שלשה ספרים: משלי, קהלת ושיר השירים, ובאמת משלי וקהלת הם בלם מלאים מוסר ויראת שמים מאד. ומצינו בהם תבות קדשה וטהרה כמה פעמים, אבל בשיר השירים אינו נמצא תבות קדשה וטהרה כלל, פוק עין ותשבח, שבכל ספר שיר השירים אין נמצא שם בכל הספר שום תבות קדש וטהור. וזה מחמת גדל עצם קדשתו אינם רואים שם שום קדשה. על כן אינו נמצא שם תבות קדשה וטהרה כלל:

^א וכן רואים בחוש צדיקים גדולים שלפני כל ברכה רואים עליהם התאמצות לכוין ויש צדיק שלא רואים עליו שום שינוי וכלפי חוץ נראה כאילו הצדיקים המתאמצים הם הגדולים יותר וכך מקובל בעולם, אבל רבינו מגלה לנו בתורה רמג להפך.

^ב ולפ"ז מובן שדייקא את משה רבנו חשדו באשת איש בחי' שיר השירים שבשכל עכור נראה דברי קלות ראש.

^ב בראשית כב א'

^א דהיינו שזה רמזו בפסוק ויהי אחרי הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם וכו'. דהיינו שכיון שאברהם היה לפי בחינתו עדיין בבחי' אחר עם הקב"ה, לכן הקב"ה ניסה אותו בעוד נסיון אחרון כדי להביאו לבחי' פנים בפנים. לשון זה "אחר הדברים האלה" נזכר בתנ"ך תשע פעמים. ולפי ביאור רבנו שמקורו בזהר בכל המקומות הכוונה כנ"ל, שמדובר במצב של אחר באחר. עיין זוהר ח"א דף קפט: - רבי אלעזר אמר, (בראשית לט ז') ויהי אחר הדברים האלה, מאי היא, הא אוקמוה אתר דא דיצר הרע מקטרג דאיהו דרגא דאחר הדברים, בגין דיוסף יחב ליה דוכתא לקטרגא, דהוה יוסף מסלסל בשעריה, ואתקין גרמיה וקשיט ליה, כדין אתיהיב דוכתא ליצר הרע לקטרגא, דאמר ומה אבוי דאיהו מתאבל עליה, ויוסף מקשיט גרמיה ומסלסל בשעריה, כדין אתגרי ביה דובא וקטריג ליה:

ועל כן הס"א נקראת אחר הדברים כי היא תמיד אחר באחר וכמבואר בתורה לח אות ב' - ורוח סערה הנה, הוא מקטרג הגדול, שממנו באים כל הקטרגים והנסיונות. והוא אחר הדברים, שהוא יונק מהדבור, כשמוצא פתח לינק. הינו "לפתח חטאת" (בראשית ד'): וכתוב (מ"כ ז'): "שמר פתחי פיך" וכו'. וכמו שכתוב בזהר (וירא ק"ט:): "ויהי אחר הדברים והאלקים נסה את אברהם". והוא מסער גופה דבר נש (ד). וכל המלשינות והרעות שדוברים על אדם, בא מרוח סערה, מאחר הדברים הנה. כי הוא בחינת קץ כל בשר (בראשית ו') שעושה קץ וסוף לכל בשר:

^א צ"ע דלעיל משמע שהוא בחי' פנים אלא שאין ראייתו חזקה לראות מרחוק וכאן לשון אחרים משמע שהוא עורף כלפי הקב"ה. ובאמת זה היינו הך במילים אחרות.

דקטנות בחי' הסתרה שהם בחי' דינים [כ] דהיינו ההנהגה עימו היא בבחי' דין בחי' שלא כסדר המבואר בתורה פב תנינא ע"ש.

ומי ששכלו צח הוא בגדלות המוחין, והוא בחינות רחמים וחסדים. כי ע"י ששכלו צח הוא רואה למרחוק, ועי"ז מחובר להש"י תמיד, והיינו בר דעת (לשון חיבור כמ"ש ואדם ידע את אשתו) ואזי הקב"ה מנהיג אותו ברחמים וחסדים כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות לג/ו) גדולה דעה שניתנה בין ב' שמות, שנאמר [י"ט/טו] **כי אל דעות ה'.** ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נב/טו) **חסד אל כל היום.** וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם קיט/טו) **רחמיק רבים ה'** על כן מי שהוא בר דעת דקדושה/טו הוא מונהג ברחמים וחסדים.

עתה יבאר שהעבירות הנרשמים בנפש שבלב, עולות ומעכירות את השכל/טו, נראה כוונתו מצד פגם המדמה שעל ידו עיקר ההסתכלות, ועוד כמבואר בתורה פד שמחשבות זרות מסכבות את מוחו למנוע ממנו כוונת ההסתכלות, וכמבואר גם בתורה סב שהסתרת הידיעה היא מהיצה"ר, והיצה"ר כידוע מתגבר מחמת העבירות. **אך אי אפשר להתפלל בשכל צח, עד שישוב בתשובה שלימה על חטאיו** כי הסתרת הידיעה היא מהיצה"ר כמבואר בתורה סב ומהעוונות נבראים מקטרגים שנעשים מחשבות זרות שמפריעים לו לכוון ליבו/כ בתורה ותפילה. **כמו שכתוב (דברים ל/כא) ומל ה' את לבבך, ותרגומו ויעדי ה' ית טפשות לבך** דהיינו שמשה רבנו מתנבא לישראל שלעתיד לבוא/כ הקב"ה ימול את לבבכם ועי"ז יסיר מכם את טפשות לבכם, ומכאן מביא רבנו ראייה שע"י תשובה דהיינו מילת הלב זוכים לשכל צח. **ובאיזה תשובה זה נאמר? בתשובה מאהבה, שעל ידה לא ישאר שום רושם כלל. כמאמר חז"ל בגמרא (יומ' פו/כז) על הפסוק שובו בנים שובבים ארפא משובתם** [כ"ה/כ"ט], דקשה שובבים הוא

^כ עיין עץ חיים שער הכללים פרק יג ובשער כ פ"א. ושער כב פ"א. שער הכוונות דרושי הציצית דרוש ה'. לעיל תורה כא [דף לא.] ותורה עד [דף צ.].
^{כז} ברכות דף לג. ואמר רב אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה'.

^{כח} שמואל א-ב ג'

^{טו} **שמואל א פרק ב (ג) אל תרבו תדברו גְבוּהָה גְבוּהָה יצא עֵתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת יְדוּד וְלֹא וְלוֹלוּ** נתכנון עלולות: **פרש"י** – כי אל דעות ה' – יודע מה שבלבכם. ולו נתכנון עלילות – כל מעשי האדם נמנין לפניו. נתכנון – לשון מנין, כמו: (שמות ה יח) ותוכן לבנים תתנו:

^{טז} **תהילים פרק נב (ג) מִה תִּתְהַלֵּל בְּרַעַה הַגְּבוּר חָסֵד אֵל כָּל הַיּוֹם:**

מצודות דוד (ג) הגבור – אתה דואג הגבור בתורה מה תשתבח עצמך בהרע שעשית לי בחושך שמעתה הכל ימנעו מלתת לי צידה ואזיה נלכד ביד שאול. חסד – וכי לא ידעת שחסד אל הוא בכל עת וימצאו לי מרחמים:

^{יז} **תהילים פרק קיט (קנו) רַחֲמֵיךָ רַבִּים יְדוּד כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיִּי:**

^{יח} **לאפוקי מדעת דקליפה כגון בלעם הרשע כמבואר בתורה מג, שגם הוא היה לו כח ההתחברות אליו ית' אלא שברשעתו לא בחר להתחבר אליו ית' מכל הכד שעות שביממה אלא לרגע של כעס שכועס הקב"ה על ישראל.**

^{טט} **עיין תורה כט – כי המחשבה שבמחן הוא כפי המדות שבאדם, וכפי המדה שהאדם אוהב בה, כן חולפין ועוברין עליו המחשבות שבמחן.**

^כ **כמבואר בתורה פד** – וכל יומא אית לה גדר מלבר, דלא יעול כל בר נש להווא טוב, כגון חשך דכסא לנהורא וכו'. ובגין דא, מאן דאיהו חבא יעול למנדע רזין דאורייתא כמה נחשים ועקרבאים מבלבלין מחשבתה דלא יעול לאתר דלאו דילה. אכל מאן דאיהו טוב, כל אילין נטירין אגון למימרה, וקטגור נעשה סגור, ויעלן לה לטוב הגנות, ומרחן מרנא הא בר נש טוב וצדיק וירא שמים בעי לעילא קדמך וכו'. ההוא טוב גנוז וימא לון, פתחו ליה בהאי תרעא דאתקרי אהבה, או בהאי תרעא דאיהו תשובה, כל צדיק יעול כפום דרנא דילה: ואין טוב אלא תורה (עבודה זרה יט). **וכשאדם רוצה להגות ולחשב בתורה, הינו ברזין דאורייתא, אגון נטירין ונחשים ועקרבאים מבלבלין מחשבתה, ואלו הם המחשבות שבאין לאדם. וכשאדם רוצה וחושק עד מאד, ופותחין לו, כנ"ל בזהר הקדוש. אזי כל יום ויום אצלו גדול עד מאד, כי רואה ומשיג הטוב הגנוז, הינו רזין דאורייתא, השיך לאותו היום**

^{כא} **דברים פרק ל (ו) ומל ידוד אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ידוד אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך:**

^{כב} בדפוס ייבך, בתקפא ברגר-ליבך בתקפא-גיסי וואוצר-לבך בתרלד-לבך, בתרלו-ליבך, מתרצו-לבך

^{כג} **כמבואר שם ברמב"ן פסוק א – והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה כבר הזכרתי (ויקרא כו טז) כי הפרשה הזאת עתידה, כי כל עניניה לא היו ולא נבראו, אבל הם עתידין להיות:**

^{כד} **יומא דף פו.** רבי חמא (בר) וברבי חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובתיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה.

רש"י – דמעיקרא שובבים אתם – כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובבות: וכתיב ארפא – משמע מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו: כאן מאהבה – השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו:

^{כז} ירמיהו ג כב

^{כח} **ירמיה פרק ג (כב) שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם הגנו אתנו לך פי אתה ידוד אלהינו:**

מצודות דוד (כב) שובו בנים שובבים – אתם בנים מורדים שובו אלי למען ארפא ואסלח על המרידה שמרדתם בי ואמרו הננו באנו אליך בתשובה כי אתה מעולם ה' אלהינו:

לשון מעשה נערות בלא דעת **משמע דמעיקרא בלא שום רושם** דהיינו שהקב"ה מוחל ודן את האדם כאילו מעולם לא חטא בדעת/כ"ו, **וארפא** לשון רפואה, דהיינו שהיה חולה ונתרפא **משמע שישאר רושם, ומשני** מתרצת הגמרא **כאן מאהבה כאן מיראה**. כי ע"י תשובה מאהבה אין נשאר שום רושם, **ויש לו שכל צח, ויכול להתפלל בלי עיון, ובכל יום ויום יכול להתחדש מוחו :**

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה ובו רמזו כל התורה הזו.

וזוה פירוש הפסוק, בתחילת פרשת העקדה **ויהי אחר הדברים**. פירוש אדם שהוא תמיד **בשוה/כ"ז** דהיינו שאינו מתחדש, ועל כן לא גדל שכלו, שאינו יכול לבוא להתחדש^{כ"ח} המוחין. דהיינו שהוא בקטנות המוחין, שהיא^ל בחי' אלקים דינין, שזהו בחי' אחר הדברים כנ"ל בחי' אחר באחר.

והאלקים נסה, היינו לנסות ולהרים את בחי' המוחין דקטנות, שהם בחי' אלקים. זה זוכין ע"י בחי' אברהם שהוא בחי' אהבה. כי ע"י תשובה מאהבה, זוכין למוחין דגדלות, שהם בחי' חסדים ורחמים כנ"ל. וזהו **והאלקים נסה, את אברהם**. שע"י בחי' אברהם מנסין ומרימין את המוחין דקטנות שהם בחי' אלקים, וזוכין למוחין דגדלות כנ"ל : לפי הכלל שהדרש נכלל בפשט נראה לבאר גם את פשט הפסוק "ויהי אחר הדברים", פרש"י אחרי דברי המקטרג על אברהם אבינו. נמצא שהיה קטרוג על המלכות דקדושה, ועי"ז היה שליטת בחי' אלקים, דהיינו דינים, ורצה הקב"ה להמתיק הדין דהיינו להתנוסס את מדת הדין הנקרא האלקים, ממוחין דקטנות למוחין דגדלות, וזה ע"י אברהם שמדתו חסד ואהבה, ועל כן ציווה לו ניסיון העקדה שיגלה את מדת האהבה שלו אליו ית', ובוזה נמתק הדין וחזרה המלכות למקומה לרחמים. ואע"פ שהניסיון היה לשחוט את בנו, דלכאורה זה הפך החסד ואהבה, אבל אדרבה כיון שמדת החסד היתה הטבע של אברהם היא עדיין לא נבחנה בלשם שמים דהיינו אהבת ה' ועל זה "והאלקים ניסה את אברהם" שהרים אותו ממדת החסד הטבעית הטבועה בו, ע"י שנבחן בהפך שלה דהיינו באכזריות דייקא/לא.

וזוה פירוש תיקוני הזוהר הקדוש תיקון ע' שבו פתח רבנו לעיל את התורה [לב] **מסטרא דימינא מוחא חוורא** מצד ימין המוח לבן כצבע הכסף. **פירוש ממדת אהבה** שנקרא חסד זרוע ימין (פתח אליהו) **נעשה שכלו צח ולבן ככסף, הה"ד-הדא הוא דכתיב [לב]/[לד] זרע אברהם אוהבי. כי המוח נקרא**

^{כ"ח} צ"ע כך משמע בפרש"י אבל קשה שהרי אמרו שע"י תשובה מאהבה נהפכים עוונות לזכויות ואילו מפרש"י שנידון כמעשה נערות משמע שנידון כשוגג.

^{כ"ח} צ"ע דלעיל משמע שהצדיק הגדול הוא תמיד בשווה, כי תמיד מקיים ושיייתי, ואילו הצדיק קטן במעלה אינו שווה, כי כשרוצה לכיין מתאמץ יותר. אבל כוונת רבינו כאן מצד ההתחדשות, שאדרבה דייקא כיון שהצדיק הקטן לא זוכה לראייה כראוי, אינו צריך התחדשות המוחין כל כך, אלא הוא בשווה, אבל הצדיק הגדול תמיד בהתחדשות, ומבואר בתורה לה שזה דייקא ע"י שאינו בשווה, אלא בבחי' חדשים לבקרים, דהיינו ע"י בחינות שינה, כגון לימוד פשט בגמ', או שיחת חברים, או מו"מ, שע"י שחוזר לדביקות הגדולה במוחין חדשים כמבואר שם. וכנ"ל בסוף עמוד הקודם.

^{כ"ח} גם בדפוס ותולד- להתחדש, ומתולד- להתחדשות

^{כ"ח} גם בדפוס ותולד- שהיא, ומתולד- שהוא

לא **ובעין זה** מצינו ביעקב אבינו כמבואר במכתב מאלהו שמדת האמת היתה טבועה בו, ועל כן המבחן על לשם שמים, היה ע"י שישקר ליצחק, וע"י שעמד בניסיון הזה זכה בברכות. ועיין לעיל בתחילת התורה.

^{כ"ח} תיקון ע' הנ"ל בתחילת התורה

^{כ"ח} ישעיהו מא ח'

לד **ישעיה פרק מא (ז) ויחזק חרש את צרף מחליק פטיש את הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט: (ח) ואתה ישאל עבדי יעקב אשר פחתיהו זרע אברהם אהבי:**

רש"י (ז) ויחזק חרש – נוסף הפסל. את צורף – המרקעו בזהב. מחליק פטיש – באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלאכה. את הולם פעם – הוא המתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כחו. אומר לדבק טוב הוא – על אותן שהיו מחזירי" אחר קרקע טובה לדבק בה עשיות ברזל. דבק שולדור"א בלע"ז. ויחזקהו – להצורה. במסמרי" לא ימוט – כולם יחזקו זה את זה. ויחזק חרש – זה שם שהיה נפח לעשות מסמרות וברחים לתבה. את צורף – זה אברהם שהוא צורף את הבריות לקרבן אל השכינה. את הולם פעם – זה אברהם שהלם כל המלכים האלה פעם אחת. אומר לדבק טוב הוא – טוב לדבק באלוה של זה. ויחזקהו – שם לאברה' להיו' דבק בהקב"ה ולא ימוט: (ח) ואתה ישראל עבדי – אברהם שלא היה מזרע צדיקים עשיתי לו כל זאת. ואת ישראל עבדי – הקנוי לי משני אבות. זרע אברהם אוהבי – שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותיו אלא מתוך אהבה:

זרע/להי^ל וכשהוא צח נקרא **זרע אברהם אוהבי, שהיא מדת אהבה**, מדת החסד והנתינה, **שממדה**
זאת בא לשכל צח/לי^ל כנ"ל :

עד כאן ביאור חברותא לתורה עו

---

^{לה} זרע רומז לחכמה שהיא טיפה שממנה הבינה בונה קומה שלימה.
^{לו} עיין סוף תורה סט - עיקר השנאה הוא רק מעבירות המת.